

MUSEUM NORDSJÆLLAND

Årsberetning 2015



Indhold

Indledning	3
Museets drift	4
Forvaltning af museumsloven	6
Arkæologiske undersøgelser	7
Arkæologiske undersøgelser i Allerød Kommune	8
Arkæologiske undersøgelser i Fredensborg Kommune	9
Arkæologiske undersøgelser i Furesø Kommune.....	10
Arkæologiske undersøgelser i Gribskov Kommune	11
Arkæologiske undersøgelser i Helsingør Kommune	18
Arkæologiske undersøgelser i Halsnæs Kommune	20
Arkæologiske undersøgelser i Hillerød Kommune.....	22
Arkæologiske undersøgelser i Rudersdal Kommune	34
Nyere tid og lokalarkiver	36
Indkomster og registrering	36
Forvaltning af museumsloven.....	38
Lokalarkiverne	40
Museets samlinger, magasiner og udstillingslokaler	44
Forskning.....	48
Forskning – arkæologi.....	48
Forskning – nyere tid	49
Formidling	51
Udstillinger	51
Markeder, museumsdage og andre arrangementer.....	52
Arbejdende værksteder	55
Foredrag	56
Skoletjenesten	56
Hjemmeside og sociale medier.....	58
Museum Nordsjællands årbog.....	58
Anden formidling.....	59

Indledning

Dette er beretningen om Museum Nordsjællands andet leveår. Museet og medarbejderne er efterhånden ved at finde benene efter fusionen af de tre museer i Gilleleje, Hillerød og Hørsholm i 2014, men fusionsprocessen er langt fra overstået. For eksempel er de fleste medarbejdere rent fysisk stadig placeret på de tre gamle museer. Det rådes der heldigvis bod på i 2017, hvor museets administration og arkæologi samles i et nyindrettet museumskompleks i Frederiksgade 9-11 i Hillerød, mens afdelingen for nyere tid samtidig samles i Hørsholm. Men museumsarbejdet og samarbejdet på tværs af lokaliteter og afdelinger går godt og udvikler sig til stadighed, sådan som årsberetningen også afspejler. Der er sket meget i 2015, og beretningen kan slet ikke nå ud i alle hjørner, men de vigtigste aktiviteter og begivenheder er med.

Årsberetningen indeholder udvalgte statistiske oplysninger, yderligere oplysninger vil man kunne se i museets indberetning til Slots- og Kulturstyrelsens rapport "Danske Museer i Tal" senere på året og i museets årsregnskab, der kan downloades fra museets hjemmeside museumns.dk. På hjemmesiden findes også oplysninger om museets medarbejderstab, ledelse og bestyrelse, ligesom alle udstillingssteder og deres åbningstider er omtalt her.

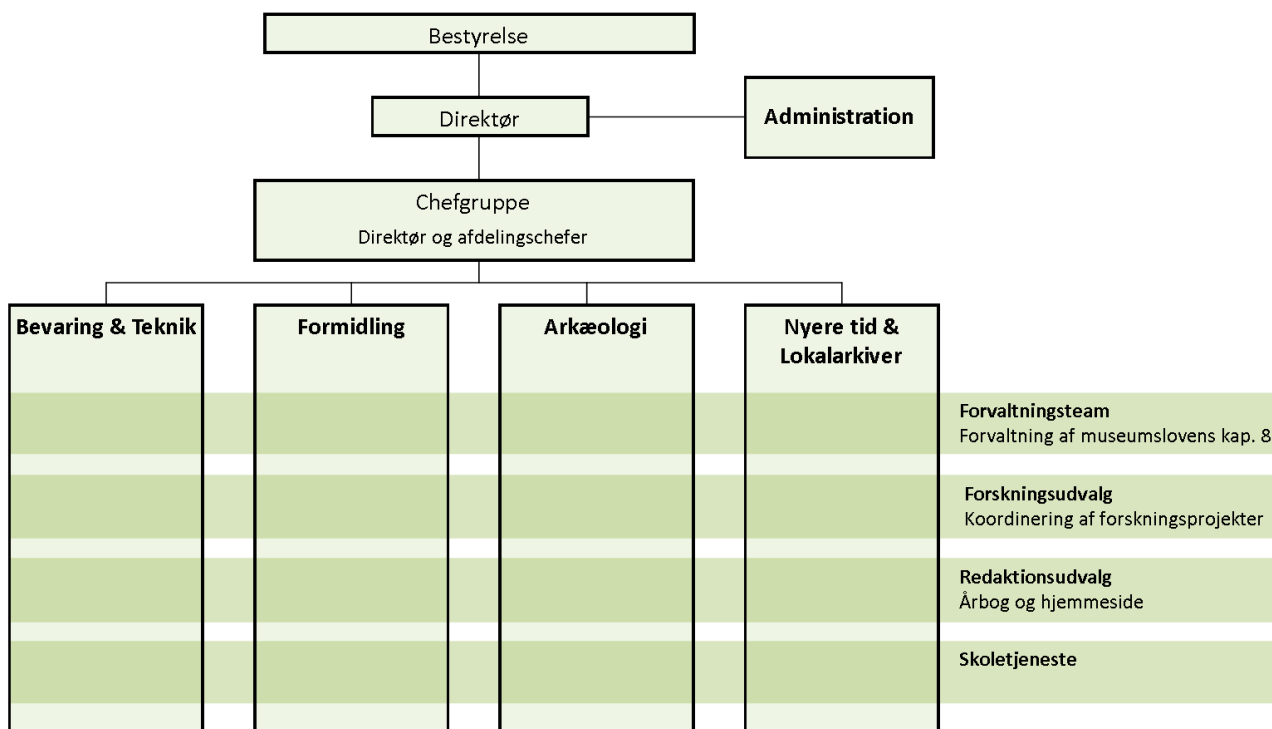
Beretningen er skrevet af museets afdelingsledere og faglige medarbejdere: Esben Aarsleff, Jakob Schlein Andersen, Liv Appel, Lone Brorson, Claudio Casati, Louise Engberg, Søren Frandsen, Tim Grønnegaard, Lene Hagedorn, Klaus Hvid, Hans Jørgen Winther Jensen, Louise Johansen, Susan Johnsen, Thomas Jørgensen, Mette Kjelstrup, Ida Rosenstand Klahn, Kjartan Langsted, Simon Steinfeldt Laursen, Mette Palm, Pernille Pantmann og Ole Lass Jensen, der tillige har redigeret beretningen.

Museet retter en stor tak til sine mange samarbejdspartnere. En særlig tak skal lyde til de mange foreninger og frivillige, som støtter vores arbejde: Fyrlauget, Gilleleje og Omegns Museumsforening, Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn, Nordsjællands Museumsforening, Pibe Møllelaug, Ramløse Mølleforening, seniorsmedene fra Metal Nordsjælland, trykkerne på Grafisk Museum, Vilhelms Skibslaug og ikke mindst de mange frivillige, som deltager i arkæologiske udgravninger, fotograferer, registrerer museumsgenstande eller ordner billeder og arkivalier på museerne og i lokalarkiverne, passer Æbelholt Klosterhave og hjælper til på markeder.

Museets drift

Ny organisationsplan

I løbet af 2014, museets første leveår, blev det klart, at organisationsplanen måtte justeres, både for at fremme fusionsprocessen og for bedre at understøtte det faglige arbejde. Hvor en medarbejder før kunne være tilknyttet to forskellige afdelinger, blev hver enkelt med den nye organisationsplan tilknyttet én afdeling. Det tværgående samarbejde blev sikret gennem oprettelsen af team, der kan rumme medarbejdere fra flere afdelinger, og af en projektorienteret organisering. Samtidig blev der oprettet en afdeling for nyere tid, således at museet – på lidt mere traditionel vis – har to stærke faglige afdelinger: Arkæologi og Nyere Tid & Lokalarkiver. Det betød samtidig, at Samlingsafdelingen blev nedlagt, således at registreringen af museets samlinger fremover foregår i de to faglige afdelinger. Konserveringsfaglige opgaver og tilsynet med magasiner og bygninger blev lagt i hænderne på en ny afdeling: Bevaring & Teknik.



Museum Nordsjællands nye organisationsplan.

Lokalesituationen

Det er en hæmsko for fusionsprocessen, at museets medarbejdere rent fysisk stadig er placeret på fire adresser i Gilleleje, Græsted, Hillerød og Hørsholm. I 2015 blev der derfor sammen med Gribskov, Hillerød og Hørsholm kommuner arbejdet intenst på at finde en god løsning for museets lokalesituation. Med beslutningen om at Hillerød Kommunes ejendom Frederiksgade 9 skal renoveres og stilles til rådighed for museet, er en vigtig brik faldet på plads. Administration og arkæologi samles fra medio 2017 i museumskomplekset Frederiksgade 9-11, mens afdelingen for nyere tid samles i Hørsholm. Dermed kan planen om større og stærkere faglige miljøer og stordriftsfordele, som det var meningen at opnå med

museumsfusionen, realiseres. Planlægningen af renoverings- og indretningsprojektet for Frederiksgade 9 gik i gang i januar 2016 i samarbejde med Hillerød Kommune, og bygningen forventes indflytningsklar i foråret 2017. Den fremtidige lokalesituation i Gilleleje er stadig uafklaret.

Drift og resurser

I 2015 udgjorde museets medarbejderstab 39 fastansatte medarbejdere. Mange fastansatte har deltidsstillinger, så de faste stillinger udgør kun ca. 27 årsværk. Ved siden af den faste stab havde museet 29 timelønnede kustoder og 27 projektansatte, som primært var tilknyttet museets arkæologiske undersøgelser. I årets løb blev der gennemført APV (arbejdspladsvurdering) og MUS-samtaler, som alt i alt afspejler, at museet har et godt arbejdsklima. En af de største anker er, at medarbejderne er spredt på flere afdelinger – på en måde som ikke afspejler organisationsplanen – men det kommer der jo en løsning på i 2017, når de nye lokaler kan tages i brug. Museets afdeling for nyere tid har været udfordret af personalemangel, men det løser sig delvis i løbet af 2016, hvor afdelingen tilføres yderligere personale.

Pr. 1. september 2015 kom museets ledelse på plads. Ole Lass Jensen blev udnævnt til ny direktør, mens Esben Aarsleff samtidig overtog ledelsen af den arkæologiske afdeling, og Ida Rosenstand Klahn blev nyansat som leder af afdelingen for nyere tid. Lone Brorson Andersen, som før var leder af Samlingsafdelingen, overgik som chef for Bevaring & Teknik, mens Søren Frandsen fortsatte som formidlingschef.

Museets økonomi har været rimelig stabil, bl.a. fordi de tre hjemkommuner har fastholdt de hidtidige tilskud. Men økonomien er udfordret. Der er omkostninger forbundet med fusionsprocessen, og besparelser som følge af stordriftsfordele kan tidligst opnås, når lokalesituationen er løst – usagt, at flytningen og indretningen af nye lokaler jo også kommer til at koste penge. Dertil kommer, at museet skal spare omtrent 450.000 kr. på driftsområdet i 2016 som følge af nedskæringer i andre tilskud end de kommunale. I 2015 er der derfor gjort forskellige tiltag for at opnå besparelser på driften fremover.

En anden stor udfordring er museets udstillingsvirksomhed. Det samlede besøgstal på museets syv udstillingssteder er ca. 18.500 årligt, og det er for lavt. En årsag er netop de mange små lokaliteter med ufokuserede udstillinger, hvoraf flere er forældede. Til gengæld når museet et stort og bredt publikum med sine mange foredrag, ture og åbne udgravninger. I 2015 blev der afholdt mere end 50 sådanne arrangementer, primært foredrag, med i alt over 3300 deltagere.

Siden strategiplanen for 2015-2018 blev lagt, er der opstået nye muligheder og fostret nye ideer, særligt på udstillingsområdet. Derfor er det besluttet helt at skrotte den hidtidige formidlingsstrategi og udarbejde en ny. Strategien vil bl.a. omfatte udvikling af nye udstillingskoncepter for afdelingen i Hørsholm og i Elværket i Hillerød. Museet samarbejder i øjeblikket med Gilleleje Bibliotek om planlægning af kulturhistorisk formidling i Kulturhavn Gilleleje, som åbner i december 2016. Hvis det påtænkte "Oktober '43-museum" i Gilleleje tegner til at blive en realitet, vil museet i 2016 påbegynde udviklingen af museumskonceptet i samarbejde med Gribskov Kommune. Skoletjenesten får høj prioritet i den ny formidlingsstrategi.

Forvaltning af museumsloven

Museets forvaltning af museumsloven i relation til lokalplaner, byggesager, dispensationssager m.v. er meget tit udgangspunktet for de arkæologiske forundersøgelser og udgravninger og de faglige undersøgelser inden for nyere tid. Forvaltningen rummes i museumslovens kapitel 8, og i daglig tale kaldes området for "kapitel 8-arbejdet".

Museet modtager og gennemgår alt offentliggjort planmateriale fra de kommuner, der udgør museets geografiske arbejdsområde, det vil bl.a. sige lokalplaner, kommuneplaner og miljøplaner. Museet dækker det arkæologiske arbejde i ni kommuner: Allerød, Furesø, Fredensborg, Gribskov, Halsnæs, Helsingør, Hillerød, Hørsholm og Rudersdal. Arbejdet vedrørende nyere tid varetages i Allerød, Fredensborg, Gribskov, Hillerød og Hørsholm kommuner. Museet er desuden lokalarkiv for Hørsholm Kommune og for Gribskov Kommune.

Som regel er museet tidligt inde i planprocessen, så f.eks. den arkæologiske vurdering af et areal allerede kan ske, mens planmaterialet udarbejdes. Kapitel 8-arbejdet handler bl.a. om at vurdere, hvorvidt kulturhistoriske interesser berøres i forbindelse med jord- og anlægsarbejder, eller når eksisterende bygninger skal ombygges eller nedrives. Vurderingerne har f.eks. betydning for, om der skal foretages arkæologiske undersøgelser, inden anlægsplaner føres ud i livet, eller om bygninger og kulturmiljøer skal dokumenteres, inden de forandres eller helt forsvinder. På nyere tids-området deltager museet derfor også i kommunernes almene bygningsregistrering og kortlægning af kulturmiljøer.

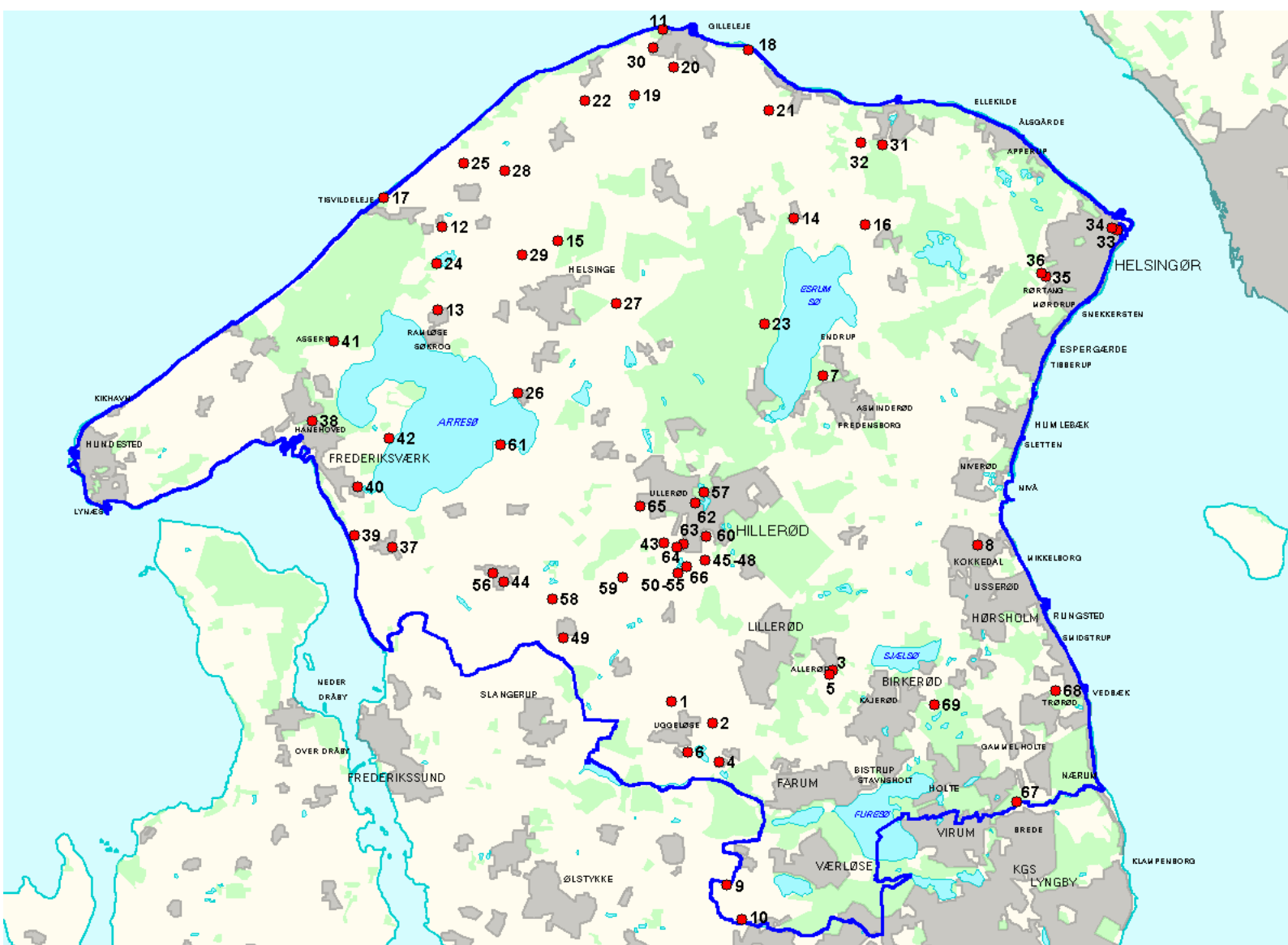
Museet modtager også oplysninger om alle byggesager og andre anlægsarbejder fra kommunerne, så derfor fylder sagsbehandling meget i museets daglige arbejde. I 2015 har museet f.eks. behandlet 47 lokalplaner og 7096 byggesager i relation til kulturhistoriske interesser. Det er kun et mindre antal byggesager, der ender med en egentlig sagsbehandling, men alt planmateriale og alle byggesager gennemgås.

Sagsbehandlingen sker i et tæt og godt samarbejde med alle de ni kommuner, museet betjener. Der blev i 2015 indgået aftale om en solidarisk ordning på det arkæologiske område, så alle ni kommuner nu bidrager økonomisk til museets behandling af lokalplaner, byggesager, dispensationssager m.v.

De arkæologiske forundersøgelser og udgravninger og de faglige undersøgelser på nyere tids-området, der i 2015 blev udført i forbindelse med kapitel 8-arbejdet, er omtalt i de følgende to hovedafsnit.

Arkæologiske undersøgelser

Da de fleste arkæologiske undersøgelser udføres i forbindelse med jord- og anlægsarbejder, afspejler undersøgelserne direkte bygge- og anlægsaktiviteten – både i forhold til antallet af undersøgelser og i forhold til, hvor undersøgelserne finder sted. I 2015 var der atter meget travlt med forundersøgelser og udgravninger, men aktiviteterne var meget uens fordelt i kommunerne. De fleste – og største – udgravninger fandt sted syd for Hillerød i forbindelse med det kommende supersygehus og byudviklingen af Hillerød SV. I 2015 foretog museet 69 arkæologiske undersøgelser, hvoraf 23 var videregående udgravninger. De er alle omtalt kommunevis i det følgende, de vigtigste lidt mere udførligt. Alle lokaliteterne, hvor der er udført undersøgelser, er vist på nedenstående kort.



Kortet viser, hvor de arkæologiske undersøgelser fandt sted i 2015.

Arkæologiske undersøgelser i Allerød Kommune

Bronzealderboplads ved Lyngø

I forbindelse med lergravning nord for Lyngø har museet siden 2011 gennemført forundersøgelser i samarbejde med råstofindvinderen. I 2014 blev der registreret spor af en boplads fra bronzealderen på et ca. 1,5 hektar stort areal, og da der i 2015 også skulle graves ler her, gennemførte museets en egentlig udgravning. Der blev afdækket spor af otte langhuse, hvoraf de seks formentlig skal dateres til bronzealderen og de to til germansk jernalder. Dateringerne er foreløbige og hviler på typologiske sammenligninger med andre huse i Nordsjælland. Mere præcise dateringer får vi først, når der er udført kulstof 14-dateringer af kornfund fra hullerne efter husenes tagbærende stolper. Der er udtaget tætliggende fosfatprøver i fire af huskonstruktionerne, som kan belyse ruminddelingen, f.eks. om der har været opstaldning af husdyr indendørs.

(MNS50044 Lyngø Mølle. Undersøgelsen betalt af byherren og Kulturstyrelsen. Kort nr. 1).



Profilen gennem en affaldsgrube på bopladsen ved Lyngø Mølle registreres.

Jernalderboplads ved Lyngø

I forbindelse med udvidelse af en grusgrav nær Lyngø blev der foretaget en forundersøgelse af et ca. én hektar stort område. På en forhøjning i landskabet blev der fundet to huse fra ældre germansk jernalder. Nord og syd for husene lå en del kogestensgruber og flere større gruber med trækul, brændt ler og keramik. Lokalt forventes udgravet i begyndelsen af 2016.

(MNS50208 Brede Myrebjerg. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 2).

Andre arkæologiske undersøgelser

En lille arkæologisk forundersøgelse forud for etablering af et regnvandsbassin i Blovstrød afdækkede kun få spor af aktiviteter i oldtiden, og arealet kunne derfor umiddelbart frigives til jordarbejder. (MNS50119 Drabæk Bro. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 3).

Ved en forundersøgelse forud for anlægsarbejde på en 3.000 m² stor grund på Vassingerødvej 86 i Lynge, blev der ikke fundet anlæg af oldtidskarakter, så heller ikke her var der grund til yderligere undersøgelser. (MNS50206 Vassingerødvej 86, Vassingerød. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 4).

Ved en forundersøgelse af et ca. 10 hektar stort område lige syd for Blovstrød forud for byggemodning blev der fundet 11 spredtliggende kogegruber, som ikke gav anledning til regulære udgravninger. (MNS50120 Ny Blovstrød øst. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 5).

En forundersøgelse forud for udlæg af boligkvarter i Lynge afslørede, at området var stærkt forstyrret af grusgravning og andet jordarbejde, så her fandtes intet af kulturhistorisk interesse. (MNS50061 Julemosegård. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 6).

Arkæologiske undersøgelser i Fredensborg Kommune

Fasanhuset ved Fredensborg Slot

Som en del af planlægningen af den nye staudehave bad slotshavens arkitekter Museum Nordsjælland om at foretage en udgravning, for at fastslå den præcise placering af fundamentet til et 1700-tals fasanhus.



Fundamentet til fasanhuset ses i forgrunden og Fredensborg Slot i baggrunden.

Udgravningen afdækkede dele af fasanhusets velbevarede fundament, der viste sig at ligge blot 10 cm under græsplænen. Huset var 23,5 meter langt og 10 meter bredt. To steder blev konstruktionen af fundamentet undersøgt nærmere. Det afslørede, at fasanhuset på et tidspunkt fik en tilbygning. Den oprindelige bygning havde et 70 cm dybt fundament bygget af granitsten, der omhyggeligt er lagt i flere lag. På et tidspunkt blev huset udvidet med fire meter mod syd. Udbygningens fundament er helt anderledes og består af en enkelt række af kampesten, der øverst er udjævnet med mursten og tagtegl, så der var en vandret flade til underlag for husets vægge. Det fuldt udbyggede Fasanhus var omtrent 235 m² stort. (MNS50177 Fasanhuset. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 7).

Et gammelt stykke træ?

I forbindelse med forsyningsprojekt ved Usserød Å stødte entreprenøren på tømmer ved afgravning af moselag. Entreprenøren standsede arbejdet og kontaktede museet. Ved den efterfølgende besigtigelse besluttede museet, at der skulle gennemføres en lille udgravning for at se, om tømmeret indgik i en konstruktion, og om der måske skulle være mere. Udgravningen viste, at der blot var tale om et enkelt stykke egetømmer, og den blev derfor hurtigt lukket igen. Efterfølgende analyser af tømmeret kunne desværre hverken belyse dets alder eller funktion.

(MNS50135 Jellerødgård. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 8).

Arkæologiske undersøgelser i Furesø Kommune

Gevir med snitmærker

Ved Bunds Å vest for den tidligere Flyvestation Værløse skulle Furesø Kommune i april måned foretage en oprensning og bundnivellering af det eksisterende åløb for at afhjælpe oversvømmelser på nærliggende marker og for at forbedre vandkvaliteten. Museet overvågede gravemaskinens arbejde, da der tidligere er registreret fund fra oldtiden i Bunds Å. Der fremkom kun et enkelt stykke gevir med snitmærker.

(MNS50049 Bunds Å. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 9).



Oprensning af Bund Å.

Masser af jernalder på flyvestationen

I forbindelse med planlagt byggeri i Sydlejren på den tidligere Flyvestation Værløse foretog museet en forundersøgelse af i alt 9,3 hektar fordelt på seks arealer. De undersøgte arealer ligger på sydsiden af den nu udtørrede del af Søndersø. På to afgrænsede arealer blev der fundet bopladser med spor efter huse samt ildsteder og keramik fra jernalderen, tiden mellem 300 og 400 e.Kr. De nyfundne jernalderbopladser placerer sig i en række af vigtige fund, der tidligere er udgravet i nærområdet. De tidligere fund tæller bl.a. rigt udstyrede grave fra jernalderen, hvor gravgaverne omfatter prestigegenstande som drikkeglas og bronzekar importeret fra Romerriget. De to bopladsområder indeholder velbevarede spor efter huse, hvor usædvanlige detaljer som f.eks. stensatte stolpehuller er bevaret, hvilket ikke tidligere er iagttaget i museets ansvarsområde. Der er tale om mindst tre huse med denne konstruktionsdetalje. De gode bevaringsforhold skyldes, at området inden for hegnet på Flyvestationen ikke er opdyrket på samme intensive måde som almindelige landbrugsarealer, hvor mange fund er pløjet bort i årenes løb. De egentlige udgravninger er planlagt til at finde sted i foråret 2016.

(MNS50166 Sydlejren, Flyvestation Værløse. Byggherret betalt undersøgelse. Kort nr. 10).



Søgegrøft og hangar til jagerfly på den tidligere Flyvestation Værløse. Th. ses et af de usædvanligt velbevarede stensatte stolpehuller.

Arkæologiske undersøgelser i Gribskov Kommune

Brandgraven under sommerhuset

Da ejeren af en sommerhusgrund på Nordhøjvej i Gilleleje begyndte på arbejdet med at opføre et sommerhus, stødte han på rester efter de tidligere beboere i området, for det viste sig, at der var rester af en brandgrav i fundamentgrøfterne. Graven er endnu ikke kulstof 14-dateret, men den stammer sandsynligvis fra yngre bronzealder eller ældre jernalder.

(MNS50148 Nordhøjvej. Byggherret betalt undersøgelse. Kort nr. 11).

Sølvskat fra 1000-tallet

Ved Holløse var fritidsarkæologer så heldige at finde en møntskat med metaldetektor. Efterfølgende udførte museet en lille undersøgelse på fundstedet for at se, om der fandtes mere – og det gjorde der! Skatten indeholdt i alt 43 mønter fra anden halvdel af 1000-tallet. Særligt to mønter er interessante. Den ene har et motiv, som vi ikke umiddelbart kender ophavet til, men formentlig er den dansk. Det kunne være interessant, om Holløse-skatten således bidrager med en helt ny mønttype! Den anden er en runemønt. Den



Afrømning af muldlag og afsøgning med metaldetektor på fundstedet for skatten ved Holløse.

har dette navn, fordi den i stedet for latinske bogstaver har runeskrift rundt i kanten. Mønten er fra Svend Estridsens regeringstid, og man kender over 500 forskellige stempler. Langt de fleste runemønter er slået i Lund i Skåne. Skatten var spredt ved moderne pløjning, og det lykkedes desværre ikke at lokalisere det præcise nedlægningssted.

(MNS50168 Holløse. Udgravningen betalt af Kulturstyrelsen. Kort nr. 12).



Holløse-skatten: nyfundne mønter fra 1000-tallet.

Jernalderboplads på villagrund

Forud for opførelse af villa i udkanten af Ramløse blev der udført en lille arkæologisk forundersøgelse. Der fremkom spor af en boplads fra ældre jernalder i form af gruber og stolpehuller. Fundene blev ikke udgravet, da byherren valgte at friholde området for jordarbejde.

(MNS50181 Ellemosevej, Ramløse. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 13).

En kælder fra middelalderen

Forud for etablering af en naturlegeplads ved Esum, foretog museet en arkæologisk forundersøgelse. Herved fremkom resterne af en kælder, som muligvis har hørt til et værksted. Kælderen blev ikke udgravet, da bygherren valgte at friholde denne del af området for jordarbejder. (MNS50195 Esum Boldbaner. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 14).

Huller under ridehallen

I forbindelse med anlæg af ridehal på Valbyvej 42 blev der foretaget en arkæologisk overvågning. Anlægsarbejdet afdækkede resterne af 10 gruber, hvoraf enkelte indeholdt keramik, der kan dateres til yngre bronzealder eller ældre jernalder. (MNS50209 Valbyvej 42, Valby. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 15).

Gruber i Dagerød grusgrav

Ved forundersøgelse af et areal, der er udlagt til grusgravning, blev der bl.a. fundet en klynge kogestensgruber, formentlig fra førromersk jernalder, en stor trækulsholdig grube dateret til tidlig middelalder og en grube fra den tidlige bondestenalder. Anlæggene blev undersøgt inden for rammerne af forundersøgelsen. (MNS50118 Dagerød grusgrav. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 16).

Strandvaskeren ved Helene Kilde

En vinterstorm havde blotlagt skelettet af en strandvasker, der i 1800-tallet blev gravlagt i skrænten for foden af Helene Kilde. Sagen blev i første omgang behandlet som en politisag, da man ikke kunne udelukke, at der var tale om en nyere drabssag. Skelettet blev udgravet af Antropologisk Laboratorium og Museum Nordsjælland. Sagen overgik siden til at være en museumssag, da der næppe var tale om en mordsag. (MNS50133 Helene Kilde, Tisvilde. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 17).



Strandvaskeren ved Helene Kilde under udgravning. Man kan læse mere om fundet i "Alle tiders Nordsjælland", Museum Nordsjællands Årbog 2015.



Stykker af et forgyldt dragtsmykke fra Høvlbakke, en såkaldt relieffibel.

Guldskatten fra Høvlbakke

I forbindelse med et detektorfund af en guldskat fra ældre germansk jernalder foretog museet en undersøgelse af fundstedet. Skatten indeholdt en forgyldt pragt-relieffibel, et guldvedhæng samt en guldbrakteat med runeindskrift, identisk med et fund fra Uppåkra i Skåne. Undersøgelsen gav endnu et fragment af relieffiblen, men ingen antydning af nedgravningsstedet. Muligvis er skatten nedlagt i den nærliggende åbrink og efterfølgende spredt på de omliggende marker, da åen blev opgravet i 1800-tallet. (MNS50137 Høvlbakke. Undersøgelsen betalt af Kulturstyrelsen. Kort nr. 18).

Gav flintsmeden op?

I anledning af etablering af et pilerensningsanlæg blev der ved den forudgående forundersøgelse fundet en grube fra yngre stenalder, som bl.a. indeholdt en økseslibesten og et økseforarbejde. (MNS50143 Hågendrup. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 19).

Højspændingskabel fra Gilleleje til Horneby

I forbindelse med DONG Energy's nedgravning af højspændingsledninger overvågede museet den 10 km lange tracégravning. Undervejs blev der fundet og undersøgt udsnit af talrige bopladsområder fra jægerstenalder, bondestenalder, yngre bronzealder, jernalder og nyere tid. To lokaliteter på strækningen blev udvalgt til udvidet undersøgelse. Den ene var en teglovn fra 1700-talet (se under Helsingør Kommune), den anden undersøgelse fandt sted, hvor højspændingsledningen passerede tæt forbi den fredede Sulehøj. Her blev der fundet et sodsværtet kulturlag, som muligvis er rester af ildsteder, der har haft relation til gravhøjen. Desuden blev der undersøgt en grube, hvori der lå rester af en lerblok fra førromersk jernalder. (MNS50145 Horneby, kort nr. 20 og MNS50190 Sulehøj, kort nr. 21. Bygherrebetalt undersøgelse).

Koncentration af kogestensgruber

I forbindelse med muldafrømning til en ridebane og tilkørselsvej nær den kendte dobbelt-jættestue Ølshøj og det berømte lurfund fra yngre bronzealder undersøgte en markant koncentration af kogestensgruber, der er omtrent samtidige med lurerne. Der blev også afdækket en klynge af bopladsgreber fra ældre romersk jernalder.

(MNS50167 Ullershøj. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 22).

Hulvej skjult under militær bunker

Museet har i 2015 fulgt forsvarrets sløjfning af de første 42 bunkere af i alt ca. 150 militære bygninger i Gribskov. Der er stedvis gennemført forundersøgelser i forbindelse med etableringen af en knuseplads til beton og før nedrivning af enkelte bunkere. På udvalgte strækninger har museet desuden overvåget opgravningen af el- og alarmkabler. Ved undersøgelserne er der fremkommet flere lokaliteter med kogestensgruber, som indikerer hidtil ukendte bebyggelser fra bronze- eller jernalderen i Gribskov. Neden under en af de fjernede bunkere blev der fundet rester af en hulvej, som sandsynligvis var i brug i middelalderen eller renæssancen. Arbejdet fortsætter frem til 2018.

(MNS50146 Gribskov, Depotområde. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 23).



Hulvejen under militær-bunkeren i Gribskov ses her gennemskåret. Fordybningen er opstået ved slid fra trækdyr og vognhjul.



Forundersøgelse i Ellemosen efteråret 2015.

Tilbage til Tibirkevejen og Ellemosen

I 1940'erne udgravede Georg Kunwald fra Nationalmuseet flere områder med kulturlag fra yngre stenalder ved Tibirkevejen i Ellemosen. Desværre endte fundene med at stå ubehandlede hen i en kælder under Nationalmuseet, indtil en ildsjæl fra Københavns Universitet i 2014 besluttede at gøre noget ved dem. I samarbejde med Museum Nordsjælland kom fundene til Saxo-Instituttet på Københavns Universitet, hvor fundvask og registrering foregik i 2015. I forlængelse af arbejdet ønskede universitetet og Museum Nordsjælland at undersøge, om man kunne genfinde nogle af de gamle udgravninger fra 1940'erne. Der blev derfor gravet nogle få søgegrøfter på holmen ved Tibirkevejen. De tidligere udgravninger blev ikke genfundet, men der blev konstateret tykke kulturlag fra yngre stenalder med store mængder flint og lidt fragmenteret knogle.

(MNS50169 Ellemosen. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 24).

Gruber med flintredskaber

Ved en lille forundersøgelse i forbindelse med sommerhusudstyknings blev der undersøgt forskellige gruber. I en af gruberne blev der fundet flækkeknive og en skraber fra dolktid eller ældre bronzealder.

(MNS50216 Strandhøjgård. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 25).

Spænde fra vikingetiden på Annisse kirkegård

Graveren ved Annisse Kirke fandt under nedlæggelsen af en urne et helt skålspænde fra vikingetiden. Museum Nordsjælland foretog i samarbejde med Nationalmuseet en mindre undersøgelse på stedet for at efterprøve, om fundet stammede fra en gravplads fra førkristen tid. Undersøgelsen viste, at fundet stammer fra omgravet jord, og det kan derfor ikke knyttes direkte til en grav.

(MNS50217 Annisse kirkegård. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 26).

Andre arkæologiske undersøgelser

Forud for anlæg af en cykelsti på Nakkehoved blev der udført en mindre forundersøgelse. Der fremkom ingen spor af kulturhistorisk interesse, og arealet kunne med det samme frigives til jordarbejder.

(MNS50138 Nakkehoved cykelsti. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 27).



Skålfibel fra vikingetiden med fin ornamentik. Fundet på Annisse kirkegård.

Forud for opførelse af en idrætshal ved Gribskov Efterskole foretog museet en arkæologisk forundersøgelse, fordi der næved tidligere er undersøgt fund fra jernalderen. Der blev dog ikke påvist spor fra tidligere tider, hvorfor arealet kunne frigives til jordarbejder.

(MNS50144 Gribskov efterskole. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 28).

I forbindelse med nedgravning af tre kilometer jordvarmeslanger ved Laugø foretog museet en arkæologisk overvågning. Der fremkom en enkelt grube med oldtidskeramik, men ellers ingen fund.

(MNS50153 Laugø. Overvågningen betalt af museet. Kort nr. 29).

Forud for sommerhusbyggeri på Sandager 23 i Gilleleje gennemførte museet en arkæologisk forundersøgelse. Baggrunden var, at der tidligere er udgravet fund fra ældre jernalder på nabogrunden. Det kunne derfor ikke udelukkes, at der også ville være fund på indeværende grund. Det blev dog ved formodningen, eftersom der ikke fremkom fund af kulturhistorisk interesse.

(MNS50171 Sandager 23, Gilleleje. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 30).

Detektorfund

Der er mange flittige detektorfolk i Gribskov kommune, hvilket både har betydet, at de to ovennævnte skattefund har set dagens lys, og at der er opsamlet en lang række fund fra både oldtid og middelalder.

Omkring Søborg er der igen i år fundet masser af mønter, seglstamper, spænder, tenvægte osv. fra middelalderen (MNS50051 Søborg Skole, MNS50052 Toftevej, Søborg, MNS50174 Søborg Vest). Ved Fjellenstrup og Hovgården i Ramløse er der ligeledes opsamlet mønter, spænder, en falkefibbel og lignende fra middelalderen (MNS50161 Fjellenstrup, MNS50170 Hovgården, Ramløse). Endelig er der fundet et kobberfad fra middelalderen eller renæssancen på engen imellem Esrum Å og Esrum Kanal (MNS50202 Esrumgård).

Fra tiden før middelalderen er fundmængden mere sparsom, men en kobbermønt fra Ramløse præstegårdsjorder skal dateres til romersk jernalder. Et trefliget spænde fra Rishøj ved Ramløse skal dateres til

vikingetiden. Samme datering gælder flere fund fra Toftegård ved Tibirke, bl.a. en fuglefibel og en arabisk mønt. (MNS50175 Ramløse præstegårdsjorder, MNS50200 Rishøj, Ramløse, MNS50172 Toftegård, Tibirke).

Privatsamlinger

Året har budt på registrering af mange privatsamlinger, hvor den dominerende fundtype var økser fra yngre stenalder. Flere af samlingerne rummede dog andre fund fra både ældre og yngre stenalder samt bronzealder. Dertil kommer enkelte fund fra jern- og middelalder. På Fredbogård opbevares således en jernøkse fra tidlig middelalder, fundet i den afvandede Søborg Sø.

(MNS50134 Ryttermosen, MNS50184 Stæremosen, MNS50199 Kolsbæk, MNS50205 Kunertsvej, Tisvilde, MNS50207 Ågerup, MNS50212 Ellemosen, MNS50214 Bedsmosen, MNS50215 Fredbogård).

Søborg Sø-projektet

Da pumpen, der afvander vådområdet ved den tidligere Søborg Sø, skal nedlægges inden for få år, har Gribskov Kommune planer om at gennemføre et naturgenopretningsprojekt i området. Der kendes mange fund og fortidsminder fra området, herunder Søborg Slotsruin, og Kulturstyrelsen vurderer, at sporene efter Feilbergs landvindingsprojekt i Søborg Sø har international bevaringsværdi. Derfor har kommunen engageret Museum Nordsjælland til at udarbejde en kulturhistorisk rapport, der beskriver konsekvenserne af naturgenopretningen og indgår som en del af VVM-undersøgelsen. Arbejdet med rapporten startede op i efteråret 2015 og forventes afsluttet primo 2016.

Arkæologiske undersøgelser i Helsingør Kommune

Højspændingskabel fra Gilleleje til Horneby

DONG Energy's nedgravning af det 10 km lange elkabel, der blev omtalt under Gribskov Kommune, fortsatte ind i Helsingør Kommune. Her løb lange strækninger af tracéet i gammel vådmark, hvor der ikke blev gjort arkæologiske fund. Men i den vestlige ende fandtes en del anlægsspor fra yngre bronzealder og jernalder. (MNS50086 Højspændingsledning Helsingør-Horneby. Undersøgelse betalt af bygherre. Kort nr. 31).

En teglovn fra 1700-tallet

Ved Horneby gik højspændingstracéet lige gennem en teglovn fra slutningen af 1700-årene. Ovnens, som er delvist bevaret efter undersøgelsen, er ca. 5 x 5 meter stor. Ovnens er nedgravet i et to meter dybt hul i undergrundssandet og er dermed særdeles velbevaret med vægge i op til 120 cm's højde. Ovnens er opbygget af et kampestensfundament i to skifter omgivet af en lodret tørvemur fyldt op på ydersiden med den opgravede jord. Ovnens væg er opbygget af ler oven på stenfundamentet og op ad tørvemuren. Ovnens bund er lagt i baner af kantstillede tegl med mellemliggende trækulsfyldte indfyringsrender.

Ovnens fra Horneby repræsenterer en "genopdagelse" af teglbrændingsteknikken, hvor teglproduktionen efter et næsten totalt ophør i Danmark i 200 år tages op igen, men nu i en ganske anden produktionsform og skala end ved de store pragtbyggerier i 1500-tallet. Sådanne "bondeovne" fra 1700- og 1800-tallet er ret sjældne i det arkæologiske materiale – de fleste undersøgte teglovne stammer fra middelalderens omfattende byggerier af klostre, borge og kirker. Heldigvis var det muligt at bevare såvel ovnens stenfundament som bundbelægningen på stedet, i og med at disse dele af ovnen lå dybere end de 145 cm, som højspændingsledningen skulle føres ned i. Det blev derfor aftalt med bygherre og entreprenør, at ovnen skulle dækkes til med grus, mens ledningen blev lagt ovenpå.

(MNS50201 Stenhøjgård, Horneby. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 32).



Udsnit af teglovnens med teglgulv og indfyringsrende. Jorden og teglbrokkerne ovenover er sammenstyrtet materiale fra ovnens vægge.

En bygning, lidt affald og en begravelse i Helsingør

I samarbejde med Helsingør Kommunes Museer udførte Museum Nordsjælland en lille udgravning i Karmeliterhusets have. Ved udgravningen fremkom fundamentet til en bygning fra 1600-tallet, kulturlag fra 1500- og 1600-tallet samt skeletrester, der stammer fra en grav fra 1400-tallet. (MNS50173 Karmeliterhuset, Helsingør. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 33).

Brolægning og mere fundament i Helsingør

I forbindelse med nedgravning af en fjernvarmeledning mellem Kongensgade og Lundegade i Helsingør foretog museet en arkæologisk overvågning. Herved blev der registeret nedgravninger, der er opfyldt i 1700-tallet, fundamenterne til et hus fra 1800-tallet samt resterne af en brolægning og en ældre jordvej. (MNS50187 Lundegade, Helsingør. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 34).

Andre arkæologiske undersøgelser

I forbindelse med opførelse af et nyt energianlæg ved Helsingør udførte museet en forundersøgelse. Der blev ikke fundet spor af kulturhistorisk interesse, idet hovedparten af de højere liggende dele af området var forstyrret i nyere tid. (MNS50047 Energivej, Helsingør. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 35).

Inden anlæg af et nyt kraftvarmeværk ved Helsingør foretog museet en forundersøgelse. Her fandtes heller ingen spor af kulturhistorisk interesse, idet hovedparten af arealet har været afrømmet i nyere tid. (MNS50131 Energivej, Helsingør - Etape 2. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 36).



Søgegrøft ved Karmeliterhuset i Helsingør med dele af stenfundament.

Detektorfund

I Helsingør Kommune er der kun opsamlet få detektorfund i 2015. Fundene dækker over enkelte mønter og en tenvægt fra middelalderen ved henholdsvis Tikøb og Flynderupgård (MNS50176 og MNS50124).

Privatsamlinger

Museet har registeret en række privatsamlinger med økser fra yngre stenalder, samt enkelte andre fund, såsom en skubbekværn og en tøjræl. Sidstnævnte skal muligvis ses i sammenhæng med et offerfund fra jernalderen.

(MNS50134 Saunte, MNS50193 Borsholm, MNS 50204 Horneby).

Arkæologiske undersøgelser i Halsnæs Kommune

Et ødelagt område ved Ølsted kirke

Forud for opførelse af graverfaciliteter ved Ølsted kirke foretog museet en forundersøgelse af en ca. 500 m² stor grund, der lå stik øst for kirken. Da området lå inden for den oprindelige landsby, havde vi store

forhåbninger til forundersøgelsen. De blev dog ikke indfriet, eftersom arealet var afgravet i 1900-tallet. Der fremkom derfor kun lidt keramik fra middelalder eller renæssance.

(MNS50194 Ølsted kirke. Forundersøgelsen blev betalt af museet. Kort nr. 37).

Kanaldæmningen fra 1700-tallet

I forbindelse med anlæg af cykelsti ved Allégade i Frederiksværk har museet overvåget bortgravning af ca. én meter af den vestlige side af kanaldæmningen. I den forbindelse blev nedgravningen til den rørlagte vandføring til kobbervæveret fra starten af 1800-tallet registreret – desværre uden at selve rørledningen blev fundet.

(MNS50203 Allégade, Frederiksværk. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 38).

Yderligere undersøgelser på bopladsen ved Julemærkehjemmet

I forbindelse med beretningsarbejde på bronzealderlokaliteten NFHA3052 Kildebakkerne besluttede museet at foretage en genudgravning og fosfatkartering af bopladsens hus IV. Dette hus anses som samtidigt med det tidligere fosfatkarterede hus I, og med en fosfatkartering af begge huse ville man få mulighed for at undersøge funktionsopdelingen af husene, idet f.eks. opstaldede dyr efterlader et højt fosfatindhold i jorden. Både bygherren og den berørte landmand var positivt indstillet over for en genudgravning af hus IV, og fosfatkarteringen af huset blev foretaget i november. Resultaterne fra begge fosfatkarteringer viste samme resultat, nemlig at der ikke kan påvises stald i husene.

(MNS50223 Kildebakkerne II. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 39).



Der tages fosfatprøver i hustomten fra bronzealderen ved Julemærkehjemmet i Ølsted. De mange små poser rummer jordprøver.

Andre arkæologiske undersøgelser

I forbindelse med nedgravning af en spildevandsledning blev der undersøgt en grube og et par kogestensgruber fra oldtiden.

(MNS50191 Nørremosen. Bygherrebetalt undersøgelse og overvågning. Kort nr. 40).

Da der ved Frederiksværk skulle opføres sommerhuse i nærheden af kendt boplads fra Ertebøllekulturen, foretog museet sonderende borer. Under én meter flyvesand blev der fundet tørvelag, som dog ikke indeholdt spor efter menneskelig aktivitet.

(MNS50185 Grævlingebakkerne. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 41).

I forbindelse med anlæg af jordvarme på Ravnsbakkevej 30 foretog museet en forundersøgelse, da arealet lå tæt på en gravhøj fra bronzealderen. Der fremkom kun en enkelt kogestensgrube, som ikke gav anledning til at foretage yderligere undersøgelser.

(MNS50152 Ravnsbakkevej 30, Frederiksværk. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 42).

Detektorfund

Igen i år er der opsamlet store mængder metalfund omkring Kregme, bl.a. mønter, fibler og spænder.

Fundene dateres til tiden mellem 700 og 1600 e. Kr. (MNS50162 Birkely).



Et af de mange detektorfund fra Kregme: et beslag fra vikingetiden, der er lavet om til et hængesmykke ved, at man har pånippet et øsken. Smykket måler ca. 4. cm i højden.

Arkæologiske undersøgelser i Hillerød Kommune

Jernaldergårde ved Novo Nordisk

I forbindelse med udbygningen af Novo Nordisk fabriksområde undersøgte museet fra efteråret 2014 og indtil foråret 2015 flere jernalderboplads, som tilsammen dækkede et ca. 2,5 hektar stort areal.

Bopladsene, som bredt kan dateres til tiden mellem 200 og 700 e.Kr., omfattede i alt 11 huskonstruktioner og to grubehuse. Den ældste boplads bestod af langhuse og økonomibygninger, som tilsammen danner et egentlig gårdsanlæg. Sammen med gårdsanlæggene fandtes gruber, hvoraf en del rummede keramik. Det yngste bopladsområde bestod af tre gårdsenheder, der muligvis er samtidige. En af gårdene er brændt,



Udgravning af grubehus – en delvist nedgravet værkstedshytte – fra yngre jernalder ved Novo Nordisk.

og stolpehullerne rummede store mængder forkullet korn, som både kan belyse agerbruget og anvendes til præcise kulstof 14-dateringer. I samme hus er der fundet vævevægte og en drejekværn samt en del fiskeknogler. Fund af fiskeknogler fra denne periode er sjældne i museets arbejdsområde, så knoglerne kan kaste nyt lys over jernalderbøndernes kostvaner.

(MNS50091 Brennum Park. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 43).

Bopladsspor ved Skævinge bevares til eftertiden

En lille forundersøgelse forud for etablering af regnvandsbassin i Skævinge påviste spor af aktiviteter i oldtiden i form af gruber. Da gruberne lå i udkanten af arealet, valgte bygherren at friholde dem fra anlægsarbejde.

(MNS50123 Torpegård. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 44).

Fortsatte udgravninger på grunden til det kommende supersygehus

I 2015 fik museet undersøgt flere af de udpegede felter på sygehusgrunden og kunne efterfølgende frigive store dele af arealet til de kommende anlægsarbejder. I 2016 resterer kun de sidste dele af en mose med tørvegrave og flere fundrige kulturlag fra romersk jernalder. Dertil kommer de grunde, som først bliver tilgængelige for arkæologiske undersøgelser efter en ekspropriation. Udgravningerne i 2015 afdækkede følgende områder og fund:

Lidt ældre og yngre stenalder

I et undersøgelsesområde på kanten af Salpetermosen blev der i 2014 fundet spredte genstande fra ældre stenalder og et moselig fra yngre stenalder. Da fundtyperne var meget forskellige, blev feltet opdelt i en vest- og en østdel. Vestdelen rummede fundene fra ældre stenalder, som var fremkommet ved pløjning og rekognoscering i 2014. Ud fra fundspredningen blev der i 2015 udlagt serier af ¼ m² store felter kombineret

med fladeafgravning på udvalgte arealer. De mest karakteristiske fund fra undersøgelsen var to koniske mikroflækkeblokke af flint, som er ledetyper for den yngste del af Maglemosekulturen, ca. 6500 f.Kr. Dertil kom flere fund fra den sene del af yngre stenalder i form af en flintøkse og et fragment af en flintdolk. Vi forventede at lokalisere en egentlig boplads fra Maglemosekulturen, men området var så medtaget af pløjning og dyrkning, at det videnskabelige potentiale blev vurderet til at være for ringe. Derfor blev udgravningen hurtigt afsluttet.

(MNS50008 Salpetermosen Syd 8. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 45).



En mikroflækkeblok fra Maglemosekulturen, ca.6500 f.Kr., fundet i Salpetermosen. Af sådanne blokke blev der slået smalle, skarpe flintstykker, der blev indsat som spidser og modhager på pile.

Flere knogler til moseliget

I den østlige del af feltet, hvor moseliget fandtes i 2014, blev der undersøgt et større areal i kanten af Salpetermosen – både for at afklare, om der skulle være flere ofringer langs mosebreden og for at lede efter flere knogler fra moseliget, som året forinden kom op med gravemaskinen. I foråret gennemsøgte jordbunkerne, som gravemaskinen havde efterladt, og vi kunne dermed supplere antallet af mindre knogler fra moseliget betragteligt. Fra september til oktober blev moselagene inden for et større område afgravet, hvilket gav en række entreprenørmæssige udfordringer, da området var meget vandlidende. Desværre fremkom der ikke flere moselig eller andre interessante fund, og der mangler nu kun at blive undersøgt et mindre område nord for moseliget, som var for vandlidende til, at gravemaskinen kunne komme derud. Dette område undersøges derfor i 2016.

(MNS50008 Salpetermosen Øst. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 46).

Masser af yngre stenalder – og en træskål fra jernalderen

Fra april til oktober udgravedes felt 11 i det sydøstligste hjørne af sygehusgrunden. Under forundersøgelsen var påtruffet et kulturlag fra en tidlig del af yngre stenalder med mange flintafslag og redskaber samt spredte fund fra Maglemosekulturen, deriblandt en hjortetakmejsel kulstof 14-dateret til 7590-7440 f.Kr. Under afrømningen af det ca. 6.400 m² store felt blev der afdækket to kulturlag henholdsvis vest og øst for en lille forhøjning centralt på feltet. Det vestlige kulturlag dækkede et 250 m² stort areal, men var meget nedpløjet. Et ca. 30m² stort område af kulturlaget blev udvalgt til egentlig udgravning, og her blev der påvist flinthugningsaktiviteter. Det østlige kulturlag dækkede et større areal, ca. 500 m², og lå på kanten af et vådområde. Der blev her udgravet ca. 200 m², og al den opgravede jord blev vandsoldet. Hovedparten af



Træskålen på bunden af jernalderbrønden under udgravning.

fundmaterialet udgøres af flintredskaber, især pilespidser, og flintaffald fra fremstillingsprocessen. Derudover fandtes lidt keramik og dyreknogeter.

På forhøjningen mellem kulturlagene blev der mod forventning ikke fundet spor af en samtidig bebyggelse, men rester af et jernalderhus. Til huset hørte en brønd, og på bunden af den blev der fundet en groft bearbejdet træskål. Placeringen i bunden af brønden tyder på, at skålen blev tabt, mens brønden var i brug. (MNS50011 Salpetermosen Syd 11. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 47).



Træskålen fra jernalderbrønden.



Pinde og lyse sten deponeret i en tørvegrav fra jernalderen.

Tørvegrave med usædvanlige fund

I 2015 fortsatte udgravningen af moselag med tørvegrave og ofringer. I jernalderen var der en intens tørveskæring, som i flere tilfælde blev suppleret med rituelle deponeringer af forskellige genstandsgrupper. Typisk kan vi se, at man kort tid efter tørveskæringen fyldte tørvegravene delvis op med uanvendeligt tørv fra den næste tørvegrav. Efter den delvise genopfyldning har tørvegravene stået som vandfyldte huller, og nogle af dem blev efterfølgende anvendt til rituelle deponeringer af dele af dyr, sten, trægenstande og



Tilhugget planke og til højre for den en lille samling knogler, der stammer fra et dyreoffer.

tilspidsede pinde og pæle, ligesom der findes deponeringer på tørvebænkene mellem tørvegravene. I flere tilfælde er der konstateret fund, som indikerer årstidsrelaterede handlinger, f.eks. et bundt grenris, muligvis birk, der er tydeligt afskåret og med knopper, som indikerer tidligt forår.

Der er også fundet knogler fra spæde dyr, som er født i det tidligste forår og dermed må være ofret i det sene forår eller den tidlige sommer. En zoologisk bestemmelse af en del af dyrefundene fra 2014 har vist, at der er mange forskellige dyr repræsenteret, bl.a. køer, får, grise, heste og hunde. Samtidig varierer det meget, hvilke dele af dyret, der er nedlagt – i nogle tilfælde er det hele dyret, i andre tilfælde er det de yderste dele af lemmeknoglerne og kranierne. Der er tegn på, at nogle dyr blev fortæret, da knoglerne har slagtemærker, i andre tilfælde er der slet ingen spor efter sådanne mærker. (MNS50010 Salpetermosen Syd. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 48).

Bopladser og tørvegrave ved Gørløse

Syd for Gørløse iværksatte museet i december 2014 udgravningen af et 1,1 hektar stort areal, der var udlagt til parcelhusbyggeri. Et hus og gruber fra romersk jernalder (1-375 e.Kr.) blev undersøgt i 2014.

Udgravningerne fortsatte i første del af 2015. Ved årets udgravning blev et større affaldslag fra den tidlige del af yngre stenalder undersøgt. I laget lå et mindre antal dyrekogler, enkelte stykker keramik samt en del flintaffald fra fremstilling af redskaber. Flintredskaberne udgøres udelukkende af knive og skraber.

Derudover blev der lokaliseret en tørvemose, hvor der i ældre jernalder er foretaget en omfattende tørvegravning. I den ca. 300 m² store mose fandtes hele 42 tørvegrave af varierende størrelse. Tørvemosen er formentlig anvendt til brændsel, bygningsmateriale eller gødning. Efter endt tørvegravning var der tilført en stor mængde lyse sten og tilspidsede pinde, som repræsenterer indtil videre ukendte sekundære aktiviteter i



Tørvegrave fra jernalderen ved Gørløse. Tørvegravene er markeret med mel.

tørvegravene. En række naturvidenskabelige analyser er under udførelse, og resultaterne ventes at kunne give væsentlig ny viden om anvendelsesperioden, mosens geologi og den sekundære brug af tørvegravene. (MNS50090 Gørløsegård. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 49).

Gruber og kulturlag fra yngre stenalder

Forud for anlæggelse af et stisystem nord for Havelse Å blev der udgravet dele af en boplads med kulturlag fra yngre stenalder, tiden mellem ca. 3300 og 3000 f.Kr. Der blev fundet gruber med keramik og især flintredskaber og flintaffald samt et mindre antal stolpehuller. Kulturlaget indeholdt fint ornamenteret keramik, flintredskaber, flintaffald og en smule knoglemateriale. Kulturlaget opfattes som et udsmidslag i kanten af et fossilt åløb. I foråret 2016 udgraves selve bopladsen, der ligger på en forhøjning nord for kulturlaget.

(MNS50186 Solrødgård 1, Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 50).

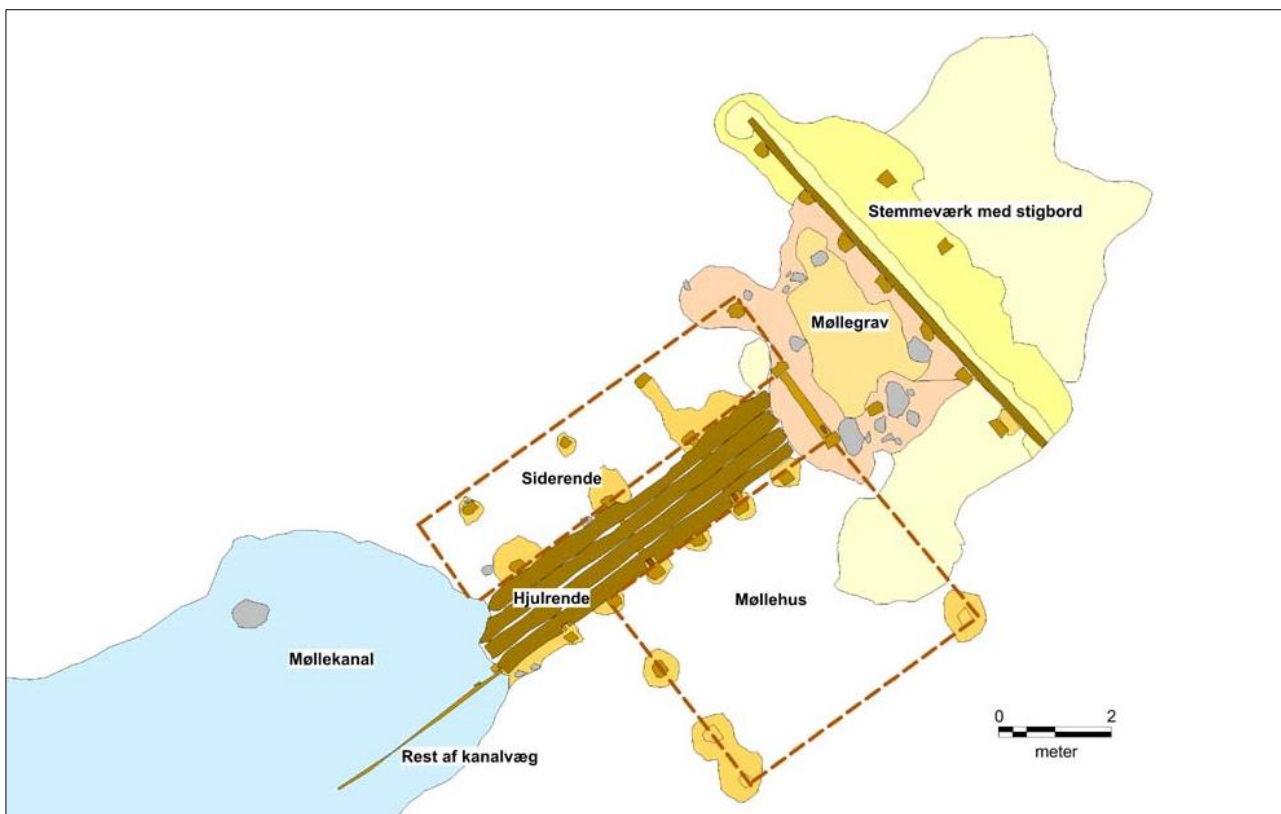
Møllen under diget

I forbindelse med etablering af den nye klimapark ved Solrødgård, havde entreprenøren fået dispensation til at fjerne dele af et beskyttet stendige. Under diget dukkede velbevarede rester af en vandmølle fra 1600-årene op. Resterne af møllen udgjordes af bevaret træ og konstruktioner, hvor mølleanlæggets dele med stemmeværk, møllegrav, møllehus, hjulrende og møllekanal kunne udskilles. Sandsynligvis drejer det sig om Favrholt Ladegårdsmølle, der nævnes i skriftlige kilder fra 1600-tallet.

(MNS50035 Favrholt Mølle. Undersøgelse betalt af bygherren og Kulturstyrelsen. Kort nr. 51).



Resterne af vandmøllen ved Favrholt. De sidste rester af den træbyggede kanal ses centralt i billedet. Kanalen fører væk fra bolværket til venstre, der har opstemmet vandet. Se også plantegningen næste side.



Plantegning af vandmøllen ved Favrholt.

Kultplads fra bronzealderen

Udgravning af ca. 3.000 m² stort delområde på Solrødgård forud for anlæggelse af klimapark. Op ad siden på en større forhøjning fandtes et stort antal kogestensgruber og kogestensgrøfter i et tilsyneladende sammenhængende system. Ligeledes blev der lokaliseret et lille antal funktionsgruber og et mindre antal stolpehuller uden særligt system. På toppen af forhøjningen lå desuden fem meget kraftige stensatte stolpehuller på række, der har indgået i en ukendt konstruktion. Sandsynligvis drejer det sig om en kultplads fra yngre bronzealder. Der blev fundet et lille antal lerkarskår, som daterer pladsen til bronzealderens slutperiode, mellem 700 og 500 f.Kr.

(MNS50093 Solrødgård 3. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 52).



Gennemskåret række af stenforede stolpehuller ved Solrødgård

De fineste flintfund fra Solrødgård

Allerede under forundersøgelserne ved Solrødgård i 2014 blev der konstateret bopladser med affaldslag, gruber og stolpehuller fra starten og slutningen af yngre stenalder, dvs. tiden omkring 3500 f.Kr. og tiden mellem 2400 og 1700 f.Kr. Der blev derfor udpeget ca. to hektar til videre udgravning omkring disse anlæg. Udgravningen forløb fra november 2014 til marts 2015, og der blev fundet en lang række flotte genstande, bl.a. fladehuggede pile, spyd, segl og dolke, der fremstår som noget det ypperste, man kunne fremstille i yngre stenalder. Fundene er fra den sene del af perioden og stammer fra et gulvlag eller aktivitetsområde. Fra tiden omkring 3500 f.Kr. var der ligeledes en række fund, hvoraf en koncentration af omkring 100 flintskrabere, der lå i kanten af et vådbundsområde, vækker undren. I samme vådbundsområde fremkom desuden en fin sleben flintøkse fra samme tid.

(MNS50094 Solrødgård felt 4. Byggherretalt undersøgelse. Kort nr. 53).



Fladehugget spydspids fra slutningen af yngre stenalder – resultatet af eminent flinttilhugning.

Udsmidslag og kogestensgruber ved Solrødgård

På den nordlige del af arealerne ved Solrødgård blev der i efteråret og vinteren 2014-2015 under vanskelige forhold udgravet en koncentration af kogestensgruber og et affaldslag fra yngre stenalder. De 22 kogestensgruber lå i en klynge nær et vådområde og en å. Gruberne var foret med sten, og indeholdt derudover en del trækul. Der blev ikke gjort daterende fund, men det er muligt at kulstof 14-datere trækullet fra nogle af gruberne. Lignende koncentrationer af kogestensgruber kendes fra mange andre nordsjællandske lokaliteter, hvor de kan dateres til bronze- eller jernalder.

Udsmidslaget, der strækker sig ud i et vådområde, blev udgravet i kvadratmeterfelter, og jorden blev vandsoldet. Der blev gravet to profiler gennem laget og dertil strategisk placerede kvadrater. Fundmaterialet består primært af flint, hvoraf størstedelen er flintaffald. Der blev fundet to tværpile, en sleben mejsel, en skiveøkse samt en del skrabere og knive. Mindre fragmenter af brændte og ubrændte dyreknoget er pt. til analyse på Zoologisk Museum.



Arkæologerne måtte arbejde i sne og frost forud for anlæggelsen af klimaparken ved Solrødgård i Hillerød Syd.

Det er ikke muligt at datere fundet snævert ud fra genstandsmaterialet, men det placerer foreløbig fundet til den mellemste del af yngre stenalderes Tragtbægerkultur, omkring 3000 f.Kr. Formentlig kan nogle af dyreknogeterne kulstof 14-dateres.

(MNS50095 Solrødgård 5. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 54).

En flot ornamenteret takøkse

Udgravningerne af det sidste felt (felt 6) på Solrødgård blev iværksat i 2015. Her fandtes et stort antal gruber og kogestensgruber, en brønd samt to huse. To meget store gruber skilte sig ud. Gruberne har formentlig i første omgang tjent som lertagningsgruber for efterfølgende at være fyldt op med affald. Blandt affaldet i den ene grube fandtes et stort keramisk materiale fra yngre bronzealder, mange dyreknogeter, et ryknapsegl af bronze og en smukt ornamenteret økse udført af et stykke hjortetak.

(MNS50096 Solrødgård 6. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 55).



Fint ornamenteret hjortetaksøkse fra yngre bronzealder. I de borede cirkler har der siddet birkebeg, som har fremstået sort mod takkens lyse overflade.

Tilbage til Gersegård

I 2006 udgravede det daværende Folkemuseum et areal på ca. 2.500 m² i den gamle del af Skævinge. Udgravningen afdækkede omfattende spor af landsbyen fra tiden mellem 1100 og 1700, hvoraf en ovn til støbning af klokker var særlig interessant. Selve boligbyggeriet blev ikke realiseret, og grunden har derfor afventet bedre tider, hvilket skulle vise sig at være i 2015. Nye bygherrer viste interesse for at bebygge grunden, inklusiv et areal på ca. 3-4.000 m² mod vest. Der var tidligere foretaget forundersøgelser af en del af dette areal, men museet ønskede at foretage en supplerende forundersøgelse. Forundersøgelsen påviste gruber og stolpehuller, og der kunne dermed indstilles et ca. 3.500 m² stort areal til en egentlig udgravning, som forventes gennemført i 2016.

(MNS50137 Gersegård. Undersøgelsen blev betalt af museet. Kort nr. 56).

Forundersøgelse i Frederiksborg Slotshave

Arkæologisk forundersøgelse på Rendelæggerbakken nord for Frederiksborg Slot forud for tilplantning af ny allé. Ved undersøgelsen fremkom de stærkt nedbrudte fundamenter til bygning fra omkring 1700, sandsynligvis resterne af det fra kortmateriale kendte Rendelæggerhus.

(MNS50182 Rendelæggerbakken. Bygherrebetalt undersøgelse. Kort nr. 57).

Affaldet bevares til eftertiden

I forbindelse med etablering af fjernvarmeledning langs Borupvej blev der udført en arkæologisk forundersøgelse. Syd for Øllingegård, mellem Borup og Gørløse, fremkom der et kulturlag samt flere mindre gruber. Kulturlaget strakte sig over 70 meter. Forundersøgelsen omfattede udgravning af ni felter på hver en halv kvadratmeter fordelt i hele lagets længde. I de områder, hvor kulturlaget var dybest, fandtes der ét til to



Udgravning i slotsparken ved Frederiksborg Slot.



Del af øskenkrukke fra den tidlige bondestenalder fundet ved Øllingegård

fundførende lag, fra 30 til 50 cm tykke. Fundmaterialet udgøres af velbevarede knogler og tænder fra dyr, keramik og flintredskaber. Keramikken er uornamenteret og omfatter bl.a. hele halsen og randen af en øskenkrukke. Både de største knoglestykker og den store intakte kardel giver indtryk af, at lagene er primære, dvs. aflejret på stedet. Karret daterer laget til den tidlige bondestenalder. I et af felterne blev der fundet flere store sten ved lagets bund, og mellem stenene fremkom to bueknive af flint samt en del flintaffald. Bygherren fravalgte senere at forlægge fjernvarmeledningen, så kulturlaget er derfor bevaret til eftertiden.

(MNS50107 Øllingegård. Undersøgelse betalt af Kulturstyrelsen. Kort nr. 58).

Andre arkæologiske undersøgelser

I forbindelse med naboorientering blev museet opmærksom på, at der skulle opføres et nyt stuehus til en af gårdene i Freerslev. Da området ligger i kanten af den oprindelige landsby, kontaktede museet ejeren og fik tilladelse til at grave en søgegrøft på arealet. Søgegrøften afdækkede dog kun et par nedgravninger med affald fra nyere tid, og ejeren kunne dermed gå videre med projektet, uden at der skulle foretages yderligere undersøgelser.

(MNS50139 Andersgård, Freerslev. Undersøgelsen blev betalt af museet. Kort nr. 59).

I den nordlige ende af Salpetermosen blev der foretaget forundersøgelser forud for diverse anlægsarbejder omkring Frederiksborgcentret. Der blev ikke påvist spor fra oldtiden.

(MNS50179 Salpetermosen. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 60).

I forbindelse med dæmningsprojekt ved Arresøen foretog museet en forundersøgelse og overvågning i kanten af Lille Lyngby Mose. Der fremkom ingen fund i tørvelagene, så bygherren, Hillerød Kommune, kunne gå videre med arbejdet.

(MNS50117 Lille Lyngby mose. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 61).

På et 3.800 m² stort område ved Slotshusene i Hillerød blev der udført en forundersøgelse forud for anlægsarbejde. Der blev ikke fundet kulturhistoriske spor af interesse, da området var præget af massive nyere forstyrrelser.

(MNS50188 Slotskroen. Forundersøgelse betalt af museet. Kort nr. 62).

Anlægsarbejder omkring Novo Nordisk i Hillerød har afstedkommet flere mindre forundersøgelser, bl.a. i den østlige del, hvor der skal anlægges parkeringspladser på et i alt ét hektar stort areal. Der var dog ingen fund, hvilket sikkert skal tilskrives forstyrrelser forårsaget af moderne jordarbejder. (MNS50147 Novo Nordisk øst. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 63).

Også i den nordlige del af Novo Nordisk fabriksområde skulle der udvides. Her var arealerne ligeledes meget forstyrrede af nyere tids jordarbejder, men der fremkom enkelte anlæg af mulig oldtidskarakter. Disse gav dog ikke anledning til videre undersøgelser. (MNS50151 Novo Nordisk nord. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 64).

I foråret udførte museet en forundersøgelse af et ca. 10 hektar stort areal, hvoraf størstedelen blev dybdepløjet forud for skovrejsning i 2000. Forundersøgelsen viste, at der ikke var bevaret fortidsminder på det dybdepløjede areal. Det sydvestlige område var, udover dybdepløjningen, kraftigt forstyrret ved anlæggelsen af Hillerødmotorvejen. I området uden for skovrejsningen blev der ved undersøgelsen fundet nogle få dårligt bevarede kogestensgruber og et par gruber uden fund. (MNS50121 Rønnehus. Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 65).

Forud for anlæg af arbejderhotel på Smørkildevej ved Favrholt foretog museet en forundersøgelse af det ca. 6.000 m² store areal. Der fremkom ingen spor fra oldtiden eller middelalderen, selvom arealet ligger tæt på flere områder med fund og er en del af kulturarvsarealet omkring Favrholt. (MNS50157 Smørkildevej 8, Hillerød, Bygherrebetalt forundersøgelse. Kort nr. 66).

Detektorfund

Efter nogle år med voksende mængder af detektorfund var 2015 et mere jævnt år. Kun detektorpladserne ved Meløse og Harløse skilte sig ud. Markerne omkring de to landsbyer rummer store mængder fund fra jernalder og vikingetid, hvilket har afkastet et stort materiale over en årrække. Således blev der i 2015 fundet både arabiske mønter, vægtlodder og fibler fra vikingetiden. Dertil kommer fund fra middelalderen i form af mønter og spænder (MNS50140 Harløsegård, MNS50141 Meløse Gamle Tofter). På fire andre lokaliteter er der fundet et begrænset materiale i form af mønter, en tenvægt, et forgyldt beslag og en dupsko fra middelalderen (MNS50158 Wendelholm, MNS50159 Gerstensgaard, MNS50163 Lundborggård, MNS50165 Søgård).

Arkæologiske undersøgelser i Rudersdal Kommune

Hestekraniet i åen

I påsken 2015 fandt 8-årige Noah et hestekranie i en å ganske nær helligkilden Sankt Ansgars Kilde ved Mølleåen i Søllerød. Museets medarbejdere foretog en lille eftergravning på fundstedet for at se, om der var flere fund eller strukturer, som kunne give et fingerpeg om kraniets alder eller fundomstændighederne. Det var desværre ikke tilfældet. (MNS50156 Sankt Ansgars kilde. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 67).

En nyfunden stenalderboplads i Maglemosen ved Vedbæk

Det er ikke hverdagskost, at der kan føjes en ny boplads til de berømte stenalderfund i Maglemosen bag Vedbæk By. Det skyldes, at mosen er fredet, så det er kun yderst sjældent, at det foretages jordarbejde her. Imidlertid har ejeren af Maglemosegård, hvor nogle af de bedst bevarede bopladser ligger, fået tilladelse til



Fra forundersøgelsen i Maglemosen.

at opføre to læskure til heste, og i den forbindelse udførte museet en lille forundersøgelse på stedet. I tørvelagene ved bredden af den tidligere stenalderfjord blev der registreret et velbevaret bopladslag med flintredskaber og dyrekogler, som enten stammer fra den seneste del af Ertebøllekulturen eller den tidligste del af bondestenalderen. Lodsejeren placerer nu læskuret lidt derfra, så bopladsen ikke berøres. (MNS50213 Maglemosegård Vest. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 68).

Fjernvarme i Birkerød

Museet tilså nedgravningen af en fjernvarmeledning på en ubebygget bakkeskråning i Svaneparken ved Birkerød. Der fremkom ingen spor af fortidsminder.

(MNS50219. Biskop Svanes vej, Birkerød. Undersøgelsen betalt af museet. Kort nr. 69).

Nyere tid og Lokalarkiver

Tiden efter museumsfusionen har for nyere tids vedkommende været præget af organisatoriske ændringer. Ved fusionens start var de medarbejdere, der beskæftiger sig med nyere tids historie, fordelt på henholdsvis en formidlings-, en forvaltnings- og en samlingsafdeling. For at skabe et mere sammenhængende og stærkere fagligt miljø for medarbejderne blev afdelingen for Nyere Tid og Lokalarkiver oprettet i begyndelsen af 2015, og 1. september 2015 blev der ansat en leder for afdelingen.

Indkomster og registrering

Indkomster

Nyere Tid har fulgt strategiplanen om en restriktiv linje på indsamlingsområdet, men alligevel er der indsamlet en del genstande i 2015, hvoraf enkelte vil blive fremhævet i det følgende.

I oktober 2015 overtog Hørsholm Kommune bygningerne på det lukkede Hørsholm Hospital. Fra hospitalsbygningerne har museet hjemtaget tre skilte, hvoraf de to, som har hængt ved hospitalets indgange, viser en oversigt over hospitalets bygninger og afdelinger, mens det tredje skilt bærer hospitalets logo. Indsamlingen fandt sted i forbindelse med den indledende fase af en større dokumentation af hospitalsbygningerne, som forventes færdiggjort i begyndelsen af 2016.

Ved passiv indsamling, det vil sige ved givers henvendelse til museet, har museet modtaget en række genstande, herunder børnebøger og legetøj fra daginstitutionen Selmers Børnehus i Hørsholm. Genstandene fra børnehuset er relateret til et stort arkiv fra daginstitutionen, som Hørsholm Lokalarkiv modtog i 2001, og som i 2015 blev yderligere suppleret med institutionens bestyrelses forhandlingsprotokoller fra perioden 1972-2000. Dette materiale kan, sammen med Hørsholm Lokalarkivs andre arkiver fra skoler og daginstitutioner, bruges i arbejdet med den lokale velfærdshistorie.

Derudover har museet blandt andet modtaget et oliemaleri af Det Store Havehus ved Hirschholm Slot og to miniatureportrætter af Struensee og Caroline Mathilde udført i perlemor samt et skilt med logo fra Hørsholm rådhus. Af andre genstande skal nævnes en brudekjole båret i Søborg Kirke i 1945, programmer fra biografen i Gilleleje, en skoletaske samt nogle hæfter fra Realskolen i Gilleleje, tobaksartikler fra besættelsestiden, en akvarel fra stranden i Humlebæk, dukker fra 1950'ernes Hillerød, et oliemaleri af Frederiksborg Slot samt tegninger fra et kunstnerhjem i Tibirke.

Registrering

I de senere år er der blevet arbejdet målrettet på at få efterslæbet af genstandsregistreringen i Hillerød og Gilleleje bragt ned. Museet havde over for Kulturstyrelsen forpligtet sig til at afvikle et stort registreringsefterslæb af genstande, et projekt som blev støttet økonomisk af styrelsen. Ved en stor indsats fra et korps af frivillige og flere fastansatte museumsmedarbejdere skred projektet planmæssigt fremad, og arbejdet blev tilendebragt til fastsat tid i løbet af 2015. Derefter foregik registreringen af genstande med nedsat intensitet, og det har gjort det muligt at afse tid til fotografering af de enkelte genstande under registreringsprocessen.



Maleri af Det Store Havehus ved Hirschholm Slot. Ukendt kunstner og årstal.

I 2015 er der inden for nyere tid oprettet 122 nye sager med i alt 1090 genstande. Af disse er omkring $\frac{2}{3}$ af sagerne dog indkomster, der er kommet til museet i årene op til 2015, men som har måttet vente på at blive registreret, indtil registreringsefterslæbet af tidligere sager var mere afviklet. En af de større sager, der blev registreret i 2015, men som allerede kom museet i hænde i 2013, indeholder genstande fra den pensionerede sadelmager Peter Ejvind på Fredensborgvej i Hillerød. Inden for nyere tid er der i 2015 i alt registreret ca. 3234 genstande.



Saddelmager Peter Ejvinds værkstedsskilt.



Saddelmager Peter Ejvind demonstrerer sit håndværk.

På magasinet i Hillerød er opmærksomheden blevet rettet mod registreringen af genstande, der er blevet placeret i samlingerne uden først at være registreret. Det gælder eksempelvis nogle af museets kister, stole, skolepulte og andet større stueinventar som, for ikke at stå i vejen, gennem tiden er blevet sat ind mellem allerede registrerede sager. Dette arbejde fortsætter i 2016.

Der er samtidig blevet igangsat en omfattende omstrukturering af magasinet i Hillerød. Genstande, som før lå frit fremme på hylderne, bliver nu pakket forsvarligt ned, og genstandsgrupper flyttes til andre områder af magasinet for at skabe plads til de genstandsgrupper, der på grund af de sidste par års intensive registreringsarbejde er steget i antallet af genstande. Mellem 5000 og 8000 genstande står fortsat i indkomstområdet på magasinet og venter på at blive pakket ned og placeret i de rigtige afdelinger på magasinet.

Udlån til andre museer

Fra nyere tids samlinger er der i 2015 udlånt en række genstande til andre museer. Det drejer sig om to våbenkasser og en våbencontainer udlånt til Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, brandværnsudstyr udlånt til Greve museum samt tekstiler udlånt til museet i Viborg.

Forvaltning af museumsloven

Hørsholm og Fredensborg kommuner

Det har for nyere tids vedkommende længe været et ønske, at det blev indarbejdet som en standard, at bygninger og kulturmiljøer som forandres, bliver dokumenteret, derunder fotodokumenteret, før, under og efter forandringerne – og bekostet af bygherren og/eller kommunen.

Et skridt på vejen til dette mål blev realiseret i 2015, hvor det lykkedes for Hørsholm Lokalarkiv at få fotodokumenteret det område omkring Hørsholm Hovedgade, som er omfattet af lokalplan 154.



Kister i magasinet på Bjerggården.

Fotoprojektet blev gennemført af et privat arkitektfirma, som arkivet valgte på baggrund af tidligere gode erfaringer. Hørsholm Kommune finansierede projektet. Resultatet er digitale fotos, som dokumenterer områdets udseende i foråret 2015, inden arbejdet med at rive ned og bygge nyt gik i gang.

Hørsholm Lokalarkiv har behandlet fire lokalplaner og skrevet de sædvanlige små indledninger til tre og kommenteret én lokalplan for Hørsholms vedkommende. For Fredensborgs vedkommende har arkivet behandlet 11 lokalplaner. Hørsholm Lokalarkiv har derudover gennemgået postlisterne fra Hørsholm Kommune med 649 sager og fra Fredensborg med 854 numre.

I 27 tilfælde har arkivets frivillige fotograf fotodokumenteret bygninger, hvor der er indgivet nedrivningsanmeldelse. Disse fotos journaliseres og gemmes i lokalarkivet. Fotos af bygninger beliggende i Fredensborg Kommune sendes til Fredensborg Arkiverne.

Hillerød og Allerød Kommuner

Af de sager museet har behandlet fra Hillerød i 2015, har museet kommenteret to nedrivningssager og derudover har to lokalplaner for Frederiksværksgade i Hillerød givet anledning til en udtalelse fra museet.

Gribskov Kommune

I 2015 har museet været involveret i en større sag, som omhandler indstillingen til bevaring af en bygning og en række bunkers i forsvarskommandoens FKO-139 depot i Gribskov. Baggrunden for indstillingen er, at forsvaret i 2015 er påbegyndt fjernelsen af et af den kolde krigs militæranlæg i Gribskov. Bygningerne og bunkerne, som er opført i årene 1940, 1951-1956 og 1989, var sammen med de tre andre danske depotområder knyttet til det danske forsvars opgave som territorialforsvar. Da forsvaret siden er blevet indrettet til at udføre internationale opgaver, er der ikke længere brug for denne type omfattende anlæg til udrustning og ammunition.

Bygningen i Gribskov-depotet, som museet har indstillet til bevaring, har en historie, der knytter sig til 2. verdenskrig. Sammen med en række andre bygninger i depotet blev den opført efter overenskomst mellem Skovvæsenet og Krigsministeriet i 1940, og under besættelsen blev den overtaget af den tyske værnemagt. Her blev oplagret materiel, som mod krigens slutning blev ført til Østfronten, hvorefter bygningerne stod



Nogle af gravminderne på Grønholt kirkegård, der blev registreret i 2015.

tomme. På trods af at bygningerne jævnligt blev kontrolleret af tyske patruljer, anvendte modstandsbevægelsen ved nattetide en af dem til ompakning af våben nedkastet i Gribskov i 1945. Bygningens bevaringstilstand er god.

Gravminderegistrering

Nyere tid har ansvaret for den lovpligtige udpegning af bevaringsværdige gravminder i sit dækningsområde, og netop gravminderegistreringen har været i fokus i 2015.

En gravminderegistrering går ud på, at stort set alle gravsteder på en kirkegård bliver gennemgået, og ud fra nogle velbeskrevne kriterier vil museet indstille nogle af gravstederne til bevaring. Arbejdet gennemføres ideelt set i dialog med kirkegården og med lokalhistoriske arkiver eller andre med specielt kendskab til den pågældende kirkegård og til lokalsamfundets historie. Derefter foretages et provste-syn, hvor det er provsten, der beslutter, hvilke og hvor mange af de indstillede gravminder, der skal bevares for eftertiden. I løbet af sommeren og efteråret 2015 er Grønholt og Karlebo kirkegårde således blevet gennemgået, og hvor den endelige registrering i Grønholt blev afsluttet i 2015, vil registreringen i Karlebo blive endeligt afsluttet i begyndelsen af 2016.

Lokalarkiverne

Museets arkiv i Hillerød

Den 20. februar 2015 gik arkiv.dk i luften. Det er en database, hvor over 500 danske arkiver præsenterer deres samlinger på nettet. Nyere tid i Hillerød har lagt omkring 1565 billeder på det nye arkiv.dk og har i 2015 samarbejdet med Arkivet i Alsønderup, som har hjulpet med scanning af mange af museets analoge billeder.

Derudover har museets arkiv i Frederiksgade leveret scanninger af fotos til blandt andet Hillerød lokalhistoriske forenings årskalender og Lennert Webers bog "Arven efter Elfelt".

I 2015 er der lagt plan for det fremtidige arbejde med arkivalier og fotos på Museum Nordsjællands Hillerød afdeling. Hovedtrækkene er, at to af museets frivillige fra midten af 2016 udelukkende registrerer arkivalier og fotos på Arkibas-systemet under vejledning af en museumsinspektør fra nyere tid, således at materialet i løbet af de næste par år bliver tilgængeligt for offentligheden.

Hørsholm Lokalarkiv

Hørsholm Lokalarkiv har også lagt billeder på online databasen arkiv.dk. I 2015 har der været 16.637 unikke besøg i lokalarkivets fotos og arkivalier på arkiv.dk.

Den vigtigste del af arkivets formidling er besvarelser af forespørgsler, hvad enten der er tale om personlige henvendelser eller henvendelse via telefon eller pr. mail. Arkivet har haft 138 henvendelser/forespørgsler, hvis besvarelse har krævet undersøgelser i samlingerne. De fleste henvendelser har drejet sig om slægtshistorie, bygningshistorie, om enkeltstående lokale steder, begivenheder og personer. Blandt disse henvendelser er der enkelte, der særligt skal nævnes her. Forhenværende museumsinspektør Lisbet Hein har efterspurgt en del fotos og oplysninger, som efterfølgende har kastet artikler i Ugebladet og foredrag af sig. Forfatteren Tom Buk-Swienty har trukket på arkivets viden og netværk i arbejdet med sin nye bog om Thomas Dinesen, Karen Blixens bror. Forfatteren kom nok her, fordi arkivet havde anmeldt og kommenteret hans bog om kaptajn Dinesen, Karen Blixens far. Derudover har arkivet behandlet en henvendelse fra DR om Rungsted Private Realskole, hvor arkivets materiale vil blive brugt i en udsendelse i 2016.

Arkivets leder har ud over en artikel til museets årbog også bidraget med en række artikler i Ugebladet: en kommentar til Tom Buk-Swientys bøger om kaptajn Dinesen, to artikler om besættelsen i anledning af 75-året for besættelsen og 70-året for befrielsen samt en artikel om Gøgevangskvarteret i anledning af en verserende diskussion vedrørende normer for byggeri i kvarteret.



arkiv.dk

Tilbage

Navn, sted, begivenhed, årstal

Hørsholm Klædefabrik i 1950erne

Hørsholm Klædefabrik i 1950erne. Stopperiet.

Nummer	B9327
Type	Billeder
Periode	1950 - 1959
Dateringsnote	1950erne
Fotograf	Ukendt
Størrelse	11 x 16
Materiale	S/h positiv.
Arkiv	Museum Nordsjælland, Hørsholm Lokalarkiv

Søg videre i Museum Nordsjælland, Hørsholm Lokalarkiv

På arkiv.dk kan man blandt meget andet se fotografier fra Hørsholm Klædefabrik i 1950'erne.

Registreringer

Arkivets registreringer udføres hovedsageligt af frivillige som projekter under ledelse af lokalarkivets arkivassistent. Det har i 2015 drejet sig om følgende projekter:

Der er blevet registreret og scannet 342 fotos. Registreringen og opstillingen af arkivets bogsamling med henblik på tilgængeliggørelse på museets hjemmeside er skredet fremad og forventes færdigt i starten af 2016. Herefter vil der igen blive taget fat på fotoregistreringen.

Registreringen af fotos fra besættelsen fortsatte i 2015, ligesom arbejdet med at registrere den tidligere museumsleder Rosteds arkiv også er fortsat. Det er et tidskrævende, men vigtigt arbejde.

Et sidste projekt udført af frivillige skal nævnes her. Det går ud på, at gamle fotos flyttes til syrefri kuverter, samtidig med at vore oplysninger om dem digitaliseres, så det i fremtiden bliver nemmere at scanne og registrere dem. I 2015 har frivillige behandlet 73 journalnumre med et ukendt, men stort antal fotos.

Et nyt men kærkomment arbejde er kommet til i 2015. Eller rettere – et gammelt arbejde er blevet større. I og med at så mange mennesker via arkiv.dk har kigget på vores fotos og de dertil hørende data, får vi pr. mail mange henvendelser med kommentarer og rettelser. Disse rettelser og tilføjelser bliver selvfølgelig føjet til registreringerne.

Afleveringer

Arkivet har indkomstjournaliseret 176 sager, herunder daginstitutionen Selmers Børnehus' bestyrelses nyere forhandlingsprotokoller, der, som tidligere nævnt, er relateret til et stort arkiv fra samme institution, som vi modtog i 2001. Fra samme sted er modtaget bøger og legetøj, der er overført til museets samlinger.

Gribskov Stads- & Lokalarkiv

I det forgangne år blev der på Gribskov Stads- & Lokalarkiv arbejdet målrettet på en konsolidering af arkivets kerneområder efter nogle år med turbulent omstrukturering, flytning og sygdom. Det er langt hen ad vejen lykkedes ganske godt. Ved udgangen af året viste det sig videre, at det blev sidste år med arkivets leder gennem 20 år, Simon Steinfeldt Laursen, som lader sig pensionere i starten af 2016. Beretningen er derfor også en status for arkivet under hans ledelse.

Lokalarkivet

Der har i året, der gik, været fokus på alle Gribskov Lokalarkivs kerneområder. Der er således blevet arbejdet med en fast procedure for indkomstjournalisering ved modtagelse af arkivalier. Der er arbejdet på, at arkivet ikke blot er et velfungerende fotoarkiv, og derfor er der især blevet ordnet og registreret A-fonde (dokumenter, protokoller mm.) samt arbejdet med digitaliserede film og dokumenter. Der er endvidere blevet sat fokus på arkiveringen, både med hensyn tilgængelighed og af bevaringshensyn. Endelig har der i årets løb været rigtig mange brugere på arkivet samt et tilsvarende antal elektroniske forespørgsler. Der er alene gennem de sidste par år blevet leveret billeder og information til en halv snes bøger og tryksager, hvortil kommer en større mængde artikler. Arkivet har endvidere leveret materiale til så forskellige formål som udstillinger, foredrag og til rigtig mange slægtsforskere. Arkivet er i den forbindelse også særdeles forberedt på at levere materiale til Museum Nordsjælland til formidling i den kommende Kulturhavn Gilleleje. Arkivet har samlet omkring 1000 gæster og 1000 elektroniske forespørgsler/ henvendelser på et år.

Arkivets IT-system er forudsætningen for hurtig og omfattende adgang til arkivets samlinger. Efter en kort overgang med alvorlige problemer i forbindelse med omfattende opdateringer har systemet fungeret upåklageligt. Store mængder arkivalier er via systemet let tilgængelige på arkivets computere – herunder billeder, lyd, film og skalerbare landkort. Der er alene omkring 60.000 indscannede tilgængelige billeder. Ved afspilning af lyd udleveres høretelefoner, så de besøgende ikke forstyrrer hinanden. Alt kan let udskrives og kopieres. Systemet er tæt knyttet til arkivets afgående leder, men der er udarbejdet en brugbar dokumentation, og den vigtigste viden er overdraget til en ekstern kommunal medarbejder. Arkivets databaser er endvidere kompatibel med standarder i IT-verden, og opbygningen af databasen er kompatibel med arkiverdenens standarder.

På internettet lancerede arkivet i årets løb et søgbart Netarkiv på hjemmesiden. Netarkivet er en database, der består af udvalgte lokale gård- og husnavne, virksomheder, togstationer og møller. Der er tale om over 3000 poster med 2000 tilhørende fotos – som kun er enkelte procent af arkivets information og billeder, alt andet skal man besøge arkivet for at se. Udviklingen af den internetbaserede del af arkivet er i øvrigt ikke så meget et spørgsmål om teknik, som det er en problematik om copyright, dataregistre og etiske overvejelser. På arkivets hjemmeside er også et nyhedsbrev med et par hundrede tilmeldte.

Arkivets arbejdsmæssige kerne er en lille håndfuld ansatte, heraf et par i jobordninger. Hertil kommer omkring 25 frivillige, som normalt arbejder en dag om ugen på arkivet. Den faglige og sociale sammenhængskraft blandt disse er en vigtig forudsætning for arkivets succes. Der er på arkivet meget stor fokus på, at store mængder registrerede og arkiverede arkivalier ikke er meget værd i sig selv uden den fornødne historiske og arkivmæssige faglighed. Det er i høj grad dette, der gør, at arkivet er så tilgængeligt og brugbart, som det er.

Stadsarkivet

Gribskov Kommunes Stadsarkiv er fortsat under opbygning. På det praktiske niveau blev der for et par år siden indrettet magasin til papirarkivalierne, og i det forgangne år blev de gamle IT-systemer fra før sidste kommunalreform dokumenteret og afleveret. Begge disse dele er vigtige hjørneste. På det formelle plan blev stadsarkivet oprettet og fik vedtægter i 2011. På det organisatoriske plan blev en organisationsplan vedtaget det forløbne år. Det er dog sket inden for en uændret økonomisk og normeringsmæssig ramme. Stadsarkivet har endnu ikke eget budget. Status er, at Stadsarkivet er under konsolidering og udvikling. Det nye år indledes med arbejdet for en offentlig profil med faste regler for brug og telefontid.

Museets samlinger, magasiner og udstillingslokaler

Som en konsekvens af museets nye organisationsplan blev Samlingsafdelingen nedlagt i starten af året, således at genstandsregistreringen fremover foregår hhv. i afdelingerne for Arkæologi og Nyere tid, mens tilsynet med magasinerne, konserveringsopgaver og genstandsfotografering blev lagt i hænderne på den nyoprettede afdeling Bevaring & Teknik.

Der har været en del arbejde med nedlæggelse af et par dårlige opbevaringssteder, blandt andet tømning af laden på Ramløse Præstegård, hvor det gamle Hestevogsmuseum havde magasin. Afdelingen har også udført en indledende gennemgang af både magasiner og udstillingssteder, ligesom der er taget de første spæde skridt til en bevaringsvurdering. Det største projekt i 2015 har dog været afhjælpning af skimmelangrebet på magasinet i Hørsholm.

Til det fremtidige arbejde med en overordnet bevaringsplan er der blevet fremstillet et skema, der skal tages i brug i den nærmeste fremtid til et statistisk overblik over samlingernes bevaringstilstand. Den første kassationsrunde er desuden på vej.

Til angreb mod skimmel!

Allerhøjeste prioritet har magasinet på Gutfeldtsvej i Hørsholm haft. Skimmelangrebet, der var startet i malerisamlingen, havde bredt sig til kroge og dårligt ventilerede hjørner andre steder i magasinet. Ved indgangen til 2015 var luftfugtigheden kommet under kontrol, men der ventede et stort arbejde med at rense alle lokaler og genstande. Hørsholm Kommune havde bevilget et beløb til arbejdet, og Nationalmuseet



To hestevogne forlader magasinet i Ramløse.



Konservatorer fra Nationalmuseet afrenser malerier, der er angrebet af skimmelsvamp.

blev bragt på banen til det konserveringsarbejde, der vedrørte malerier og en samling faner. Et eksternt firma rensede malerimagasinet. Afdelingens medarbejdere gik selv i gang med at rense alt, hvad der ikke var direkte i berøring med malerimagasinet, og vi kunne sætte punktum i den tre år gamle sag midt i december.

Magasiner

Ifølge arbejdsplanerne for 2015 skulle en del af de mange uensartede og u hensigtsmæssige magasineringssteder nedlægges. Således blev to magasiner sløjfet i den sene vinter 2015, da den ene opbevaringsbygning skulle rives ned, og lejeaftalen blev sagt op på den anden. Den første var Solrødgård ved Hillerød, hvor museets havde nogle meget store landbrugsmaskiner, den anden var præstegårdsladen i Ramløse, hvor hele det gamle Hestevognsmuseum var blevet opbevaret siden lukningen i 2008. Hillerød Kommune var så venlige at stille en nyere bygning til museets rådighed. Det drejer sig om en kuppel-lade, der efter rengøring var næsten klar til brug, kun skulle der afskærmes nogle udluftningsventiler i taget, hvor det kunne regne ind. Disse er efterfølgende blevet skærmet af, og både hestevogne og landbrugsmaskiner står godt, tørt og tilgængeligt i forhold til de to gamle steder.

Et magasin på Bjørnehøjskolen i Annisse, som afdelingen i Gilleleje har delt med Vejby-Tibirkeselskabet, er blevet set igennem, og der henstår fortsat et mindre antal genstande, der tilhører Museum Nordsjælland. En større mængde malerier og billeder er sidst på foråret flyttet til magasinet på Fiskerengen i Gilleleje.

Bygninger og udstillingslokaler

Inden forårets åbning af Laugø Smedje blev huset gjort i stand udvendig med kalk og tjære, og indvendig blev der ryddet op i samarbejde med de smede, der har deres gang her. En del værktøj, der er forsynet med



Hestevogne opmagasineret i laden ved Hillerød.

museumsnummer, er fjernet og opbevares nu på magasin, så smedene ikke af vanvare kommer til at anvende museumsgenstande til at smede med.

Skibshallerne i Gilleleje fik i 2014 fået ny beklædning på nordvæggen, så udvendig ser bygningen stadig præsentabel ud. Selve udstillingen er ved at virke meget slidt, og en rengøring inden åbning 2015 kunne ikke fjerne indtrykket af årenes brug. Udstillingerne shines op i 2016, men om der skal ske gennemgribende ændringer, afhænger af fremtidsplanerne for et nybyggeri på grunden i relation til et Oktober '43-museum.

Pyramiden på Vesterbrogade i Gilleleje, hvor museet har kontorer og udstillinger, skulle ifølge Gribskov Kommunes planer for længst være lukket; og det medfører, at der kun udføres det mest nødvendige vedligehold. Både bygning og udstilling bærer præg af dette.

Fyrhistorisk Museum på Nakkehoved Fyr har til huse i en gammel bygning, der kræver megen vedligeholdelse. Udstillingen er lidt slidt, og især underetagen trænger til et løft.

Det Gamle Hus i Gilleleje danner rammen om flere arrangementer i foreningsregi i løbet af året. Der har været nogle skader på huset i 2015; stenene fra en gammel, åben skorsten, der opbevares i loen, lå lænet op ad væggen, som efter mange år, nu gav efter og styrtede ud. I tagets sammenføjning mellem de to længer er der med jævne mellemrum skader, hver gang det har været blæsevejr. Vi skal se på, om det er tækket ordentligt.



Essen i Laugø Smedje.

I museets afdeling på Sdr. Jagtvej i Hørsholm Egns Museum opstod der et mølangreb i et af rummene med genstande fra Hirschholm Slot. Angrebet blev hurtigt stoppet ved at fjerne og efterfølgende behandle de stole, der var årsag til miseren.

Udstillingsrummet i Elværket i Hillerød, hvor særudstillingen "Frejas of Evas døtre" vises, blev monitoreret over en kortere periode med en klimalogger. Klimaet lå fint og ganske stabilt.

Æbelholt Klostermuseum, hvis drift fra og med 2016 overgår fra Nationalmuseet til Museum Nordsjælland, har fået installeret affugter. Der er indkøbt en klimalogger til huset, så vi kan overvåge temperatur og luftfugtighed konstant.

Stråtaget på Husmandsstedet i Hillerød er omkring 25 år gammelt og ved at være meget tyndslidt, og de tre tagflader ind mod gården skal skiftes inden for de næste tre år.

Forskning

Som statsanerkendt museum har Museum Nordsjælland pligt til at forske inden for sit vedtægtsbestemte ansvarsområde. På det arkæologiske område har Slots- og Kulturstyrelsen endvidere fastlagt særlige standarder, der stiller krav til det forskningsmæssige output, som museets medarbejdere skal levere i form af fagfællebedømte monografier og artikler i nationale og internationale tidsskrifter. Netop kravet til museernes forskning var et af de væsentligste incitamenter til fusionen og dannelsen af Museum Nordsjælland. Efter fusionen har museet udarbejdet en arkæologisk forskningsstrategi for perioden 2015-2018, som er grundlaget for prioriteringen af medarbejdernes forskningstid samt deltagelse i kurser, konferencer og forskningssamarbejder.

På det arkæologiske område er der valgt tre overordnede forskningsemner:

1. Nordøstsjællands stenalderfjorde
2. Nordsjællands bebyggelsesudvikling i yngre bronzealder og ældre jernalder
3. Renæssance – bebyggelse på landet og i byen

I 2015 har der på grund af manglende personaleressourcer ikke været muligt at afse meget tid til forskning inden for nyere tid, men følgende to projekter er dog startet op:

1. Nordsjællands velfærdshistorie – nordsjællandsk identitet
2. Gilleleje oktober 1943

Nyt fællesmusealt forskningstidsskrift

Sammen med Rudersdal Museer, Furesø Museer og Helsingør Kommunes Museer udgiver Museum Nordsjælland i 2016 det første nummer af et nordsjællandsk forskningstidsskrift. Tidsskriftet, der bliver internetbaseret, skal gøre det lettere for museerne at få udgivet deres forskning inden for såvel nyere tid som arkæologi. I 2015 er der, sammen med de andre museer, arbejdet med forberedelserne af tidsskriftet, og de enkelte forfattere, herunder tre af museets medarbejdere, er i gang med skrivearbejdet.

Forskning – arkæologi

De i alt fem nationale og to-tre internationale forskningsartikler, som museet skal producere i perioden 2015-2018, vil blive nået med god margen. Med udgangen af 2015 er der således allerede publiceret eller godkendt manuskripter til fire internationale artikler, mens tre artikler til danske forskningstidsskrifter er under udarbejdelse. I 2015 udkom to artikler:

- Liv Appel, L. & J. Olsen 2015: Rich Bronze Age graves and hoards- an indicator of mobility. An investigation from the parish of Blistrup in Northern Zealand, Denmark. In: Paulina Suchowska-Ducke, Samantha Scott Reiter & Helle Vandkilde (eds.): Forging Identities, Volume 2: The Mobility of Culture in Bronze Age Europe, British Archaeological Reports (BAR).

- Sørensen, L. & C. Casati 2015: Hunter-Gatherers Living in a Flooded World: The Change of Climate, Landscapes and Settlement Patterns during the Late Palaeolithic and Mesolithic on Bornholm, Denmark. In: S. Karner, R. Dann & P. Bangsgård (eds.): *Climate Changes in Ancient Societies*, pp. 41-67.

Forskningskravet omfatter desuden enten udgivelse af en monografi eller en ph.d.-afhandling inden for den fireårige periode. Museet har valgt at igangsætte et ph.d.-forløb for en af museets egne medarbejdere, Pernille Pantmann, der udarbejder afhandlingen *De marginale vådområder? Vådområdernes betydning og udnyttelse som resource- og deponiområde i Nordsjælland fra 0-400 e.Kr. Nye perspektiver på bebyggelsesstruktur og sakrale handlinger*. Afhandlingen tager udgangspunkt i museets udgravninger i Salpetermosen, der foretages forud for anlæggelsen af det nye supersygehus i Hillerød Vest. Ph.d.-forløbet foregår i samarbejde med Ph.d.-skolen og Saxo-Instituttet på Københavns Universitet, og museet indgik i november 2015 en skriftlig aftale herom.

Museet indgår i arkæologiske forskningssamarbejder med en lang række institutioner og forskere, bl.a.:

- Éva David, Laboratoire Préhistoire et Technologie, UMR 7055 du Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) (projektet Nordøstsjællands stenalderfjorde).
- Inge Bødker Enghoff, Statens Naturhistoriske Museer, Københavns Universitet (projektet Nordøstsjællands stenalderfjorde).
- Liv N. Stutz, Department of Anthropology, Emory University (projektet Nordøstsjællands stenalderfjorde).
- Nationalmuseet, Miljøarkæologi og Materialeforskning (projektet Nordsjællands bebyggelsesudvikling i yngre bronzealder og ældre jernalder).
- Saxo-Instituttet, Københavns Universitet (bl.a. projektet Nordsjællands bebyggelsesudvikling i yngre bronzealder og ældre jernalder).
- Sjællands Middelalder – konsortieaftale om et forpligtende samarbejde mellem Museum Sydøstdanmark, Museum Lolland-Falster, Københavns Museum, Kroppedal Museum, Museum Vestsjælland og Museum Nordsjælland.
- Slots- og Kulturstyrelsen: Udarbejdelse af nationale strategier for undersøgelser vedr. ældre stenalder, yngre stenalder, bronzealder og ældre jernalder.
- Øresundsbyer-samarbejdet (projektet Renæssance – bebyggelse på landet og i byen).

Forskning – nyere tid

Nordsjællands velfærdshistorie – nordsjællandsk identitet

I 2014 blev Kulturministeriets Forskningsudvalg ansøgt om midler til projektet "Folkeskolen mellem land og by ca. 1880-1920". Ansøgningen blev kendt støtteværdig, men desværre ikke prioriteret. På den baggrund er der blevet arbejdet videre på projektet i 2015.

Projektet hører under den overordnede undersøgelse: "Nordsjællands velfærdshistorie – nordsjællandsk identitet", som tager udgangspunkt i en analyse af udvalgte institutioner i velfærdssamfundet for at belyse spørgsmålet om, hvorvidt deres udvikling i Nordsjælland kan siges at have antaget en særlig karakter. Den første fjerdedel af undersøgelsen tager afsæt i en analyse af folkeskolen. Med udgangspunkt i Hørsholms

skolehistorie vil det blive undersøgt, hvorvidt skolen som velfærdsinstitution i Nordsjælland har haft en særlig udvikling i forhold til udviklingen af skolen i andre dele af landet.

Arbejdet i 2015 har hovedsageligt bestået i læsning af den relevante litteratur, aviser og arkivalier på rigsarkivet, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Fredensborg Arkiverne, Hillerød Bibliotek og Hørsholm Lokalarkiv. Det er hensigten, at undersøgelsen bliver publiceret i de nordsjællandske museers nye forskningstidsskrift, som forventes at udkomme i 2016.

Gilleleje oktober 1943

Den anden undersøgelse omhandler begivenhederne i Gilleleje i forbindelse med overførslen af jøder til Sverige i oktober 1943. I første omgang er der via litteraturstudier skabt et overblik over materialets omfang og karakter, der lægger op til det videre arbejde i 2016.

Formidling

Formidlingsafdelingen arbejdede i 2015 med at videreudvikle branding af Museum Nordsjælland på hjemmesiden og i brochurermateriale. Betingelserne for at det skulle lykkes var, og er stadig, at der er de rette varer på hylderne eller sagt på en anden måde: kun gennem iøjnefaldende tilbud og aktiviteter kan vi gøre os håb om at interessere publikum for besøg på vore museer. I denne forbindelse havde det stor betydning, at medarbejdere fra de tre fusionerede museer for alvor begyndte et fagligt og praktisk samarbejde om løsning af større fællesopgaver. I første omgang drejede det sig om særudstillingen i Elværket i Hillerød.

Udstillinger

Freja og Evas døtre

Museum Nordsjællands første større særudstilling åbnede 15. september 2015 i Elværket i Hillerød. Titlen på udstillingen er "Freja og Evas døtre – Kvindesyn fra oldtid til nutid". Udstillingen tager udgangspunkt i markeringen af 100 året for kvindernes valgret 5. juni 1915, men har et bredere perspektiv. For danske kvinder blev erhvervelsen af valgret skelsættende, men kun en milepæl på vejen mod den ligeberettigelse, der også i dag er et tema i samfundsdebatten.



Fra særudstillingen "Frejas og Evas døtre" i Elværket i Hillerød.

Synet på kvinder har varieret så langt tilbage i kulturhistorien, kilderne giver mulighed for at bedømme. I forbindelse med udstillingens forberedelse var det derfor oplagt at analysere udviklingen nærmere. De glimt vi får gennem de arkæologiske fund, tyder på, at synet på kvinder i oldtiden var anderledes end de forestillinger, man havde omkring 1900, hvor tidens opfattelse af kvindens stilling i samfundet automatisk blev overført til oldtidens forhold. At kvindernes stilling i middelalderen var bedre end i århundrederne efter reformationen 1536, kom også som en overraskelse for mange. Det lykkedes museets inspektører at finde genstande til udstillingen, der illustrerede forholdene helt fra jægerstenalderen til vor egen tid.

”Freja og Evas døtre” er et eksempel på, hvordan Museum Nordsjælland gennem sine udstillinger skal gøre opmærksom på, at det, der sker i vor egen tid, har en lang udvikling bag sig, som er nyttig at kende, når vi forsøger at forstå, hvad der sker i nutiden.

I tilknytning til særudstillingen har museet lavet to mindre udstillinger på Hillerød Bibliotek vedrørende 100-året for kvindernes valgret.

Erindringsbilleder fra Gilleleje og nordkysten

I fiskerhuset Østergade 20 blev der i sommermånederne udstillet malerier af kunstnere, der fra slutningen af 1800-tallet kom i fiskerlejerne, hvor sommergæsterne havde slået sig ned. Landliggerne var et købedygtigt publikum, der ofte var interesseret i at få et erindringsbillede med hjem fra sommerferien. Malerierne er kulturhistorisk interessante, fordi de gengiver bymiljøer og kystlandskaber, der har ændret sig meget fra dengang til nu.

Jødernes flugt i oktober 1943

I det gamle øldepot på Østergade 20 i Gilleleje blev der i sommermånederne vist en udstilling om jødernes flugt fra Gilleleje til Sverige i oktober 1943. Det skete gennem udvalgte bannere fra mindeudstillingen ”Kodeordet var Haabet”, der blev vist i Pyramiden i 70 året for begivenhederne i 1943. I en del af sommerperioden blev udstillingen suppleret med en lydinstallation, hvor musikskoleleder og komponist Erling Bevensee afspillede tre kompositioner, der relaterede sig til emnet. Musikken gav stemningsbilleder, der yderligere fik følelserne til at komme frem hos de besøgende.

Grevinde Danner 200 år

På Fyrhistorisk Museum på Nakkehoved indgår Frederik d. VII og grevinde Danners ophold hos fyrmester Vilhelm Faber i 1850 som en vigtig del af udstillingen. Derfor viste museet i 2015 en mindre plancheudstilling i 200 året for grevinde Danners fødsel. Den blev opsat i cafeen og blev til i samarbejde med Jægerspris Slot.

Historiske vejsten i Hillerød

Museet har i samarbejde med Hillerød Kommune været med til opstillingen af nogle af kommunens gamle historiske vejsten ved rådhuset. Milepælene skal danne en lille oplevelsesrute, og i den forbindelse har museet blandt andet bidraget med tekster. Projektet bliver indviet i marts 2016.

Markeder, museumsdage og andre arrangementer

Museumsdag i Hørsholm

Den sidste søndag i maj afholdt museet sammen med Jagt- og Skovbrugsmuseet for sjette gang en fælles museumsdag, dette år under temaet ”Vild og Tam”. Der var løbende aktiviteter i museumshaverne med bl.a.

pileflet, plantefarvning, agility, sporsafari, flåning og smagsprøver af kød fra vilde og tamme dyr. Der var også rundvisninger på museerne og i Slotshaven og foredrag om ulve, husdyrenes historie og tæmnet natur. Museumsdagen havde mere end 1000 deltagere.

Æbelholt Klostermarked

Klostermarkedet løb af stablen d. 13. og 14. juni i 2015. Antallet af gæster var på linje med de foregående år – ca. 1200 gæster på de 2x6 timer markedet stod på. Weekendens forløb godt, dog med kraftig kold vind søndag eftermiddag. Musikken var i år skiftet ud på grund af musikgruppen Ramshangs tur til Oslo samme weekend, men ellers var markedet holdt i samme stil som de foregående tre år med ildsmed, pilefletter, krydderiboden, håndarbejdsbod, frimurer/stenhugger, Nivå-buerne og Middelalderlejren Ridder Rune. Museets egne boder med mad var pandekageboden, sildeboden og madteltet med pølser, øl, juice og gnavben samt malerboden, hvor børn kunne male sværd, skjolde og smykkeskrin. Der var naturligvis rundvisning på ruinen, fortællinger om Abbed Vilhelm og en kyndig plantekender i museets fine klosterhave.

Egnsspil i Gilleleje

Spillet, der blev afholdt d. 4.-5. juli havde titlen "Glemmer I, så husker vi – om Gilleleje 1915". Med baggrund i stof hentet fra Frederiksborg Amts Avis lokaloplysninger fra Gilleleje i sommermånederne 1915 blev der vist en række scener med fiskere på Gilleleje Havn, sommergæster i kroens have, fiskere og sommergæster på Den grønne Bænk på Havnevej og i den gamle have til fiskerhuset Østergade 20. I alle scenerne indgik en dialog mellem fortid og nutid i et tankespil, hvor folk fra 2015 pludselig kom til stede og undrede sig over forholdene for 100 år siden. Men det overraskende var, at de medvirkende i rollerne fra 1915 pludselig gik i dialog med folkene fra nutiden. Det var tankevækkende, hvor omfattende ændringer, der er sket gennem de



På museumsdagen i Hørsholm, hvor årets tema var "Vild og Tam", var flåningen af en råbuk et tilløbsstykke.

100 år. Spillet blev afsluttet med gardenparty i museumshaven med sang, musik og spisning som i krohaven for 100 år siden. Egnsspillet blev gennemført i et tæt samarbejde med Gilleleje og Omegns Museumsforening.

Byvandring i Hillerød

I samarbejde med Visit Nordsjælland har museet arrangeret og afholdt seks byvandring i Hillerød i perioden fra d. 25. juni til d. 6. august 2015.

Jagten på demokratiet

I maj deltog museet i samarbejde med Hillerød Kommune og andre kulturaktører i Hillerød i familieløbet "Jagten på demokratiet". En af løbets poster var på Elværket, hvor de deltagende familier med boldkast gættede på årstal.

Hillerød Kulturnat

På Hillerød Kulturnat 2015 kunne man på Bymuseet nyde erstatningskaffe og krigskager i anledning af 70 året for 2. verdenskrigs afslutning, og på Elværket var der rundvisning i den nye særudstilling, som fejrede 100 året for kvindernes valgret til folkettinget. Ligeledes blev der på Kulturnatten arrangeret en march fra Kvindestenen i Indelukket ved Slotsøen til midtbyen for at markere året. Optøget blev ført an af unge piger i reformdragter.

Jubilæumsarrangementer på Fyrhistorisk Museum

I 2015 fejrede fyrmuseet 10 års jubilæum. Det satte sit præg på årets arrangementer. Op til jubilæumsdagen 15. maj afholdt fyrlauget i samarbejde med Museum Nordsjælland to arrangementer. Troels Kløvedal fyldte 8. april Gillelejehallen, hvor hans togter med Nordkaperen på de store verdenshave gav det søfartsinteresserede publikum i Gilleleje en oplevelse, der var et fyrjubilæum værdigt. Den 24. april blev succesen fulgt op med en Candlelight Dinner på Fyrkroen, hvor den svenske sangerinde Sofie Livebrandt underholdt med kompositioner inspireret af engelske og skotske fyrtårne.

Selve jubilæumsdagen blev festligholdt ved et arrangement, hvor Musikskolen i Gribskov Kommune underholdt med slagtpøjsmusik på olietønder. Hovedtaleren var distriktscenterchef Jørgen Royal Petersen, Søfartsstyrelsen, der understregede museets betydning for formidlingen af dansk fyrvæsens historie med udgangspunkt i de fredede fyrtårne på Nakkehoved. Til lejligheden leverede Konditoriet Antoinette i København en jubilæumslagkage udformet som Vestre Fyr.

Mølledage i Pibe Mølle

De syv mølledage hen over sæsonen var en oplevelse for dem, der fandt frem til den over 200 år gamle stubmølle på bakketoppen syd for Høbjerg. Særlig Dansk Mølledag 21. juni var godt besøgt. Det er fascinerende at se møllelauget placere stjerten med trappen op til møllehuset rigtigt i forhold til vinden. To personer kan klare dette arbejde, så vingerne kommer op i vindretningen.

Mølledage og julestue i Ramløse Mølle

Samarbejdet med Ramløse Mølleforening fortsatte i 2015 med de syv faste mølledage, der sluttede med julestue 29. november. Efterårsmøllen 11. oktober var med sine 425 gæster bedst besøgt. I starten af december havde møllen traditionen tro besøg af Ramløses børnehaver. I alt ca. 90 børn fik fortalt nissehistorier, fik masser af pebernødder og kravlede til tops i møllen for at se nissen. Til sidst fik alle mel med hjem til bagning i børnehaven.

Julestue på Fyrhistorisk Museum

Den sidste weekend i november inviterede fyrlauget traditionen tro til julestue. Det blev et velbesøgt arrangement, hvor mange købte ind til julegaver i butikken.

Bymuseets julemarked

Julemarkedet på Bymuseet i Hillerød foregik traditionen tro i december måneds første weekend. Antallet af gæster var for første gang i mange år mindre end normalt – ca. 500 – hvilket antageligt skyldes et sammenfald med Kronborgs nye julemarked, der løb af stablen samme weekend, og Esrum klostres julemarked, der også blev afholdt samme weekend som Bymuseets julemarked.



Julemarked på Bymuseet i Hillerød.

Arbejdende værksteder

Laugø Smedje

De tre nye smede oparbejdede ved indledningen til sæsonen det særlige håndlag, der skal til for at formidle smedehåndværket i en arbejdende museumssmedje. Hen over sommeren kom endnu en smed til, der betød, at to hold kunne arbejde på skift, så den enkelte ikke var bundet af at være til rådighed alle dage i sæsonen.

Smedjen har et fast klientel af besøgende, deriblandt mange børnefamilier, som føler sig tiltrukket af muligheden for at arbejde med det glødende jern. Under kyndig oplæring og overvågning af smedene fik børnene en uforglemmelig oplevelse, når det hårde jern formedes til hestesko og søm, de kunne tage med hjem. Ud over gæster med en lokal forankring blev smedjen også besøgt af mange turister, der på cykel lagde vejen forbi. Trods en kort sæson på få måneder med en enkel ugentlig åbningsdag havde smedjen over 450 besøgende.

Isefjordsbåden Vilhelm

Fra starten af maj blev Vilhelm klargjort til sæsonen af skibslaugets medlemmer, der sørger for skibets vedligeholdelse. På mandage tog laugets medlemmer på aftenure ud for Gilleleje og langs kysten. Tilbuddet blev benyttet af mange. Det er altid en oplevelse for den, der ikke færdes på havet til dagligt, at se kysten og havnen mellem Nakkehoved og Gilbjerg fra søsiden. På sejladser uden for lokalområdet, blandt andet til Sundtoldsmarkedet i Helsingør, blev der vist stor interesse for Vilhelm.

Foredrag

Museets medarbejdere har i 2015 afholdt mere end 50 foredrag og ture med emner inden for arkæologi og nyere tid. Foredragene har både fundet sted i foreningsregi og som offentlige arrangementer. Museet lægger særlig vægt på de offentlige foredrag, der trækker et stort og bredt publikum.

Skoletjenesten

Skoletjenesten har i 2015 arbejdet videre med at udvikle en fælles skoletjeneste på Museum Nordsjælland, hvor alle undervisningstilbud er henvendt til alle skoler, uanset hvilken af vores tilskudskommuner man kommer fra. Det tager tid at ændre skolernes adfærd, og det giver selvfølgelig længere transport til undervisningen (primært for mellemtrinnet og udskoling), når ikke alle forløb udbydes på alle udstillingssteder. Til gengæld vil Skoletjenesten kunne tilbyde bedre undervisning, når udstillingen passer til emnet og varetages af den underviser, som ved mest om emnet.

I årets løb har skoletjenestens medarbejderne deltaget i forskellige kurser for at lære mere om Folkeskolereformens Forenklede Fælles Mål, der arbejder med begreber som Trinmål samt Færdigheds- og Kompetencemål. Det er ikke helt lige til at indarbejde Forenklede Fælles Mål i Skoletjenestens undervisningsforløb, da det kræver en ny måde at bygge undervisningen op på og stor opmærksomhed på, hvad klasserne har brug for, at vi lærer dem. I efteråret blev der så småt taget hul på arbejdet med at tilrette undervisningsforløbene efter Forenklede Fælles Mål og tydeliggøre på hjemmesidens undervisningsbeskrivelser, hvad læreren kan forvente af besøget. Der skal arbejdes videre med dette i de kommende år.

Kontakt til lærerne

I årets løb har Skoletjenesten deltaget i forskellige kommunale workshops og møder, som både har skabt kontakt til skoler og lærere i lokalområdet, og som har givet ny viden om undervisningsrelaterede emner. Skoletjenesten har bl.a. været til et seminar med indlagt "Speed dating", hvor lærerne kom hen til de forskellige undervisningsudbydere, hvorefter vi havde 30 sekunder til at sælge Skoletjenestens tilbud. Der blev skabt flere gode kontakter, som skal i spil på sigt. Vi har også været til informationsmøder om Forenklede Fælles mål og Skolen i Virkeligheden.

Skolen i Virkeligheden er en undervisningsportal på nettet, hvor lærerne kan gå ind og se hvilke undervisningstilbud inden for forskellige kategorier, der er i nærområdet eller på Sjælland. I sommeren 2015 kom Skoletjenesten på Skolen i Virkeligheden i Fredensborg, Gribskov og Hillerød kommuner. Hørsholm kommune deltager ikke i Skolen i Virkeligheden.

Alle Skoletjenestens undervisningstilbud er beskrevet på museets hjemmeside. Her er det let at læse sig til indhold, kontaktperson, praktiske forhold mv., som har betydning for besøget. Derudover udsender Skoletjenesten et nyhedsbrev til alle grundskoler i tilskudskommunerne med beskrivelser af nye og gamle undervisningstilbud og andre nyttige informationer.

Åben Skole og partnerskaber

Endnu et af Folkeskolereformens begreber er Åben Skole, hvor skolerne skal arbejde sammen med lokalsamfundet. Samarbejdet skal bidrage til at give variation i dagligdagen, så eleverne lærer mere og får større motivation. Aktiviteterne skal tage udgangspunkt i Forenklede Faglige Mål, og samarbejdet kan f.eks. ske med idrætsforeningerne, virksomheder eller kulturinstitutioner som museet. Mange lærere har naturligvis altid taget på tur eller arbejdet sammen med andre, men målet er, at alle klasser får gavn af dette fremover.

Der er kommet mere "konkurrence" om skoleeleverne, idet mange skoler har valgt at lave samarbejder eller partnerskaber med idrætsforeningerne og musikskolerne. Skoletjenesten har dog ikke oplevet, at der har været den store forskel i antallet af klasser, der modtager undervisning på museet, før og efter Folkeskolereformen trådte i kraft. Der kommer cirka, hvad der plejer, med de udsving i besøgstallet som der altid har været. Men for at ruste os til fremtiden er det vigtigt, at vi satser på kvalitetsundervisning med udgangspunkt i museets arbejdsområder og tilpasset Forenklede Faglige Mål.

Skoletjenesten har i årets løb haft to forsøg med mindre partnerskaber. Det ene var med en 8. klasse fra Hillerød Vest Skolen, der skulle lære mere om, hvad et museum er, ved at komme med forslag til deres egne museumsudstillinger baseret på deres historieundervisning. Skoletjenesten ville gerne lære mere om, hvad der interesserer elever i udskolingsklassen, og hvordan vi skal gribe undervisningen an. Det andet partnerskab var med Hørsholm Skole, som gerne ville have tilpasset forløbet *Den militære Klædefabrik og børnearbejde* til et længere undervisningsforløb om børnearbejde, som mellemtrinnet arbejdede med. Her lærte Skoletjenesten mere om, hvordan undervisningen kobles op på Forenklede Faglige Mål i folkeskolen, og fik inspiration til, hvordan vi selv skal indarbejde dette i vores undervisningstilbud.

Partnerskaber kan være en fin vej ind til skolerne – både for at lære mere og for at skabe kontakter og dermed flere besøgende. Det er dog også meget tidskrævende at indgå et partnerskab. Tid som ikke altid er til rådighed hverken på museet eller på skolerne.

Årets undervisning

I 2015 gennemførte Skoletjenesten en lang række undervisningstilbud. I alt blev der booket 85 undervisningsforløb på museerne og ude i lokalområderne med deltagelse af 1800 elever (fra 0. – 10. klasse) og 170 lærere. Det er et lidt lavere besøgstal end sidste år, hvor bl.a. det landsdækkende jubilæum *Skolen i 200 år* gav mange besøg i de to skolestuer. Dertil kommer, at undervisningen i Hillerød har været på lavt blus, da medarbejderen havde hænderne fulde med at arrangere og opbygge udstillingen *Freja og Evas døtre – kvindesyn fra oldtid til nutid*.

Årets bestseller var *Stenalderbopladsen ved Mortenstrupgård* med 27 besøgende klasser ligeligt fordelt på Hørsholm og Fredensborg kommuner, som finansierer undervisningsforløbet. I Hillerød trak det traditionsrige *Jul som i gamle dage* 12 klasser til Bymuseet. Også et forløb i Hørsholm om *Den militære Klædefabrik og børnearbejde* havde god efterspørgsel med otte forløb. I Gilleleje var seks klasser på besøg i de permanente udstillinger.



Undervisning og aktiviteter på Stenalderbopladsen ved Mortenstrupgård.

Hjemmeside og sociale medier

Fokus i arbejdet i 2015 var driften af hjemmesiden. Indholdet blev løbende udbygget. I slutningen af året begyndte en mere dybtgående søgemaskineoptimering på dele af hjemmesiden. Ligeledes blev der udført kvalitetssikring ved gennemgang af indhold og links i udvalgte områder. Hjemmesiden havde i 2015 næsten 25.000 unikke brugere og 35.000 besøg.

På museets Facebook-side blev *likes* lidt mere end fordoblet i 2015, hvor antallet ved udgangen af december var 411. Det mest succesfulde opslag handlede om Hørsholm Sygehus, der nåede ud til over 9.000 brugere. Rækkevidden af opslag svingede meget, men lå typisk mellem 200 og 600. Der blev i 2015 ikke brugt midler på at forøge rækkevidden.

Museum Nordsjællands årbog

Museet udgav i november 2015 sin første årbog "Alle Tiders Nordsjælland". Årbogen berører med sine 18 artikler de fleste egne af Nordsjælland. Emne- og tidsmæssigt spænder artiklerne også vidt – fra de første stenalderjægere til dagens fiskere på nordkysten.

Årbogen er et godt eksempel på, at fusionen af de tre lokalmuseer i Hørsholm, Hillerød og Gilleleje har været til gavn for det faglige arbejde, hvor der nu er kommet mere fokus på landsdelen Nordsjælland, så lokalhistorien i museets dækningsområde naturligt ses i et større kulturhistorisk perspektiv.

Kalender

 Se kommende aktiviteter 
Kontakt

7217 0240

post@museumns.dk

Hillerød

Frederiksgade 11, 3400 Hillerød

Hørsholm

Sdr. Jagtvej 2, 2970 Hørsholm


Gilleleje

Vesterbrogade 56, 3250 Gilleleje


Følg os

Nyheder og arrangementer



Foredrag i Hørsholm

 Slotsby uden slot 


Rundvisning

 Særudstilling i Elværket 

Nyt danefæ

 Økse fra bronzealderen 

Foredrag i Hillerød

 Moderskabet i det 20. årh. 

Frivillige søges

 Æbelholt Klostermarked 
www.museumns.dk

Anden formidling

Tv-udsendelser

Museet deltog i juli 2015 i DR's tv-program "Guld i Købstæderne - Hillerød", hvor blandt andet seks hovedpunkter i Hillerøds historie og kultur blev præsenteret. Museet har også medvirket på TV2 News og TV2 Lorry i en reportage fra Sankt Helene Kilde i Tisvilde i forbindelse med stormen og kysterosionen i januar 2015. Museets arkæologiske udgravninger har flere gange været omtalt på TV2 Lorry.

Gurre-projektet

I samarbejde med repræsentanter fra Naturstyrelsen Nordsjælland, Helsingør Kommunes Museer, Helsingør Kommune, Nationalmuseet og Kulturstyrelsen har Museum Nordsjælland deltaget i udarbejdelsen af en projektbeskrivelse, der skal ligge til grund for fondsansøgninger til et større formidlingsprojekt ved Gurre Slotsruin. Projektet omfatter bl.a. markering af bygningerne på forborgen, restaurering af ruinen, skiltning og eventuelt et infocenter. Formidlingen tænkes ind i en større landskabelig ramme, hvor der skabes udsigt over de omkringliggende vådområder, og hvor nye stier forbinder borgen med Skt. Jacobs kapel, Gurre Sø og Slotssøen. Formidlingen skal efter planen tage udgangspunkt i magnetometermålinger og nye forskningsudgravninger. Det vurderes samtidig om der kan lægges en ny vejbelægning på den moderne vej, der stort set følger det middelalderlige vejforløb forbi Gurre. Dersom det lykkes at skaffe fondsmidler til projektet, vil Museum Nordsjælland bl.a. være interesseret i at udarbejde skiltning og deltage i Nationalmuseets arkæologiske undersøgelser.